

Meta-Synthesis of Indigenous Researches in the Field of Public Oversight with a Pathological Approach and Introducing a Study Framework

Daryoosh Rezaeeygi*
Tayebeh Amirkhani**
Seyyed Mahdi Alvani***

Received: 26/05/2021

Accepted: 19/01/2022

Abstract

In recent years, due to the changing patterns and paradigms in the field of public administration and also the emerging requirements and conditions of the contemporary world, the shortcomings, weaknesses, and consequences of restricting the oversight of the public sector to official and governmental bodies have become more and more obvious. In this regard, the recourse to public oversight in governmental organizations as one of the effective regulatory approaches has increased significantly compared to the past, and consequently the tendency of researchers in the field of governance, political science, and public administration to public oversight studies has increased significantly. In Iran, researchers have turned to this field from their own perspectives and presented their findings. Although valuable efforts have been made in this field, studies in the field of public oversight have not yet achieved the necessary richness and scientific adequacy and have not been able to provide the necessary theoretical foundations to play a significant role in institutionalizing it in the administrative system. The present study, with a pathological approach, analyzes indigenous articles authored in the field of public oversight over a period of 15 years (from 2006 to 2020) using the meta-synthesis method. The results show the most important concepts, categories and weaknesses in this field and has identified the study gaps. Lack of diverse research methods, poor support for research in the field of public oversight, lack of study on various variables, more focus on the better known components of public oversight and poor studies in recognizing its unknown parts, are the most important weaknesses existing in related indigenous studies. Finally, a framework for future studies in the field and some applicable suggestions have been provided.

Keywords

Public Administration; Public Participation; Public Oversight; Meta-Synthesis; Pathology.

* Ph.D. student of Public Management, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.
(Corresponding Author). d_rezaeeygi@sbu.ac.ir 0000-0002-9813-1863

** Assistant Professor, Faculty of Management and Accounting, University of Shahid Beheshti, Tehran, Iran. t_amirkhani@sbu.ac.ir 000-0002-1239-2078

*** Professor at University of Allameh Tabatabaee, Tehran, Iran.
sm_alvani@atu.ac.ir 0000-0002-1928-2131

دوفصلنامه علمی اندیشه مدیریت راهبردی (اندیشه مدیریت)، مقاله پژوهشی
سال پانزدهم، شماره اول (پیاپی ۲۹)، بهار و تابستان ۱۴۰۰، صص. ۲۸۱-۳۲۶

فرا ترکیب پژوهش‌های بومی انجام شده در حوزه نظارت همگانی با رویکرد آسیب‌شناسانه و ارائه یک چارچوب مطالعاتی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۳/۰۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۰/۲۹
مقاله برای اصلاح به مدت ۱۲ روز نزد نویسنده (گان) بوده است.

داریوش رضایی*

طیبه امیرخانی**

سیدمهدی الوانی***

10.30497/SMT.2021.76071

چکیده

در سال‌های اخیر و با توجه به تغییر الگوها و پارادایم‌های حوزه مدیریت دولتی و نیز به دلیل اقتضائات و شرایط نوظهور دنیای معاصر، نواقص، ضعف‌ها، کاستی‌ها و تبعات ناشی از منحصر نمودن امر نظارت در بخش عمومی، صرفاً به نهادهای رسمی و دولتی متولی آن، بیش از پیش آشکار گردیده است. در این راستا، اقبال به مقوله نظارت همگانی در سازمان‌های دولتی به‌عنوان یکی از رویکردهای کارآمد نظارتی، به شکل چشمگیری نسبت به گذشته افزایش یافته و به تبع آن گرایش محققان و پژوهشگران حوزه حکمرانی، علوم سیاسی و مدیریت دولتی نیز به حوزه مطالعاتی نظارت همگانی به شکل قابل توجهی رویه فزونی نهاده است. در کشور ما نیز پژوهشگران این حوزه مطالعاتی هریک از منظر و دیدگاه خاص خود به این زمینه پژوهشی روی آورده و یافته‌های خود را ارائه نموده‌اند. پژوهش حاضر با رویکردی آسیب‌شناسانه، به تجزیه و تحلیل مقالات داخلی انجام شده در حوزه نظارت همگانی در یک بازه پانزده ساله (از سال ۱۳۸۵ تا سال ۱۳۹۹) با استفاده از روش فراترکیب^۱ پرداخته و ضمن شناسایی مهم‌ترین نقاط ضعف و خلاءهای مطالعاتی و ارائه راهکار، مهم‌ترین مفاهیم و مقوله‌های این حوزه را از خلال این مطالعات استخراج نموده است. بنا به نتایج تحقیق، عدم استفاده از روش‌های پژوهشی متنوع، حمایت ضعیف از پژوهش‌های این حوزه، عدم مطالعه روی متغیرهای متنوع، تمرکز بیشتر روی اجزاء شناخته‌شده‌تر نظارت همگانی و ضعف مطالعاتی در شناخت ابعاد و جنبه‌های کمتر شناخته‌شده آن، از مهم‌ترین نقاط ضعف مطالعات داخلی انجام شده در حوزه نظارت همگانی هستند که ضمن ارائه پیشنهادها کاربردی در جهت رفع آنها، یک چارچوب مطالعاتی نیز برای پژوهش‌های آتی در این زمینه ارائه گردیده است.

واژگان کلیدی

مشارکت عمومی؛ نظارت همگانی؛ فراترکیب؛ مدیریت دولتی؛ آسیب‌شناسی.

20.1001.1.23830891.1400.15.1.9.4

* دانشجوی دکتری مدیریت دولتی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

d_rezabeygi@sbu.ac.ir

0000-0002-9813-1863

** استادیار دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

t_amirkhani@sbu.ac.ir

0000-0002-1239-2078

*** استاد، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

sm_alvani@atu.ac.ir

0000-0002-1928-2131

مقدمه

یکی از ضروریات هر سیستم یا نظام اداری کارآمد و پاسخگو، وجود یک زیرسیستم نظارت و کنترل اثربخش است. به نحوی که با رصد فعالیت‌ها و فرآیندها و مقایسه آنها با معیارها و استانداردهای تعیین شده و اهداف بلندمدت، کوتاه‌مدت و میان‌مدت مورد انتظار، انحرافات و ناکارآمدی‌ها را مشخص نموده و با ارائه بازخور مناسب و بهنگام، به تصحیح، اصلاح تدریجی و در نهایت سالم‌سازی و افزایش سطح عملکردی آن کمک نماید (رضائیان، ۱۳۸۰، ص. ۵). عموماً در ساختار حاکمیتی دولت‌ها، نهادها و دستگاه‌های رسمی با مأموریت نظارت بر ساختار سیاسی و نظام اداری، طراحی و تعریف گردیده‌اند که با رصد و پایش فعالیت‌ها، در جهت کنترل انحرافات، شفاف‌سازی و هرچه پاسخگو نمودن سازمان‌های دولتی گام بردارند. در بسیاری از کشورها از جمله کشور ما، بنا به نظر اکثر صاحب‌نظران و شواهد و مطالعات انجام شده، نهادهای رسمی نظارتی به دلایل عدیده (نظیر محدودیت منابع، کمبود اطلاعات، عدم برخورداری از شبکه‌های ارتباطی کارآمد و غیره) قادر به ایفای کامل و اثربخش وظایف خود نبوده‌اند (میرمحمدی، ۱۳۸۳). از نیمه دوم قرن بیستم به بعد با کمرنگ شدن پارادایم الگوی سنتی اداره و مطرح شدن الگوهایی همچون مدیریت دولتی نوین^۱، موضوع مشارکت شهروندان در اداره امور و تصمیم‌سازی‌ها به شکل برجسته‌تری، در سیاست‌گذاری‌ها و فرایندها و رویه‌های اجرایی مدیریت و اداره امور عمومی در دستور کار قرار گرفت و به موازات آن توجه و تمرکز اندیشمندان و صاحب‌نظران حوزه مطالعاتی مدیریت دولتی و اداره امور عمومی را نیز به خود جلب و جذب کرد (هیوز، ۱۳۸۵، ص. ۶۳). از امکان و ظرفیت‌های مشارکت عمومی می‌توان در حوزه‌های مختلفی نظیر خط‌مشی‌گذاری و برنامه‌ریزی، بودجه‌ریزی، ارائه خدمات و مانند آن بهره جست (قرشی و الوانی، ۱۳۹۴، ص. ۲۳). در این رهگذر، حوزه نظارت و ارزیابی یکی از مهم‌ترین زمینه‌هایی است که موضوع مشارکت عمومی، هم در تئوری و هم در عمل، در آن تجلی و ظهور عینی پیدا کرده و با عنوان مستقل «نظارت همگانی»، جایگاه خود را هم در رویه‌ها و سازوکارهای اجرایی امر نظارت و هم در مطالعات و نظریه‌پردازی‌ها باز یافته است. با گذشت نزدیک دو دهه از نخستین مطالعات و پژوهش‌های جدی حوزه نظارت همگانی در کشور، ضرورت نگاهی تحلیلی

و کل‌نگر به مقالات و پژوهش‌های صورت گرفته در این حوزه، به منظور کسب شناختی جامع و راهگشا در خصوص این مطالعات و ارائه تصویری از مسیر طی شده به منظور کمک به بهبود کیفیت مطالعات آینده آشکار می‌گردد. در این مقاله برآنیم تا با تحلیل مقالات، مطالعات و پژوهش‌های صورت گرفته در کشور در حوزه نظارت همگانی با رویکرد فرا ترکیب^۱ و در بازه زمانی مورد نظر، به شناسایی مهم‌ترین مفاهیم و مقوله‌های مطرح در این زمینه پرداخته و با نگاهی آسیب‌شناسانه، اهم ضعف‌ها، کاستی‌ها و خلاءهای موجود در مطالعات پیشین را استخراج نماییم و ضمن ارائه یک چارچوب مطالعاتی و پیشنهادهای کاربردی، توجه محققان و پژوهشگران علاقمند به این حوزه مطالعاتی را به برخی نکات مهم که می‌باید در مطالعات آتی مورد توجه قرار گیرد، جلب نماییم.

۱. بیان مسأله و سؤالات تحقیق

امروزه چالش‌هایی نظیر بروز و رخداد اشکال و مصادیق مختلف فساد، سطح پایین عملکرد در برخی حوزه‌های فعالیت بخش دولتی (از حیث کارآمدی، اثربخشی و بهره‌وری در مصرف منابع عمومی)، کندی در دستیابی به اهداف توسعه‌ای و چالش پاسخ‌گویی بهنگام و مطلوب به مطالبات نوظهور و روزافزون جامعه شهروندی، از جمله مسائلی است که توجه بیش از پیش محققان حوزه حکمرانی، سیاست‌گذاری و مدیریت دولتی را به مقوله نظارت بر دولت‌ها جلب نموده و خلاءها و کاستی‌های موجود در این بخش را بیش از پیش آشکار نموده است (عبادی و رضائی، ۱۳۹۷، ص. ۲). اهمیت نظارت مؤثر در بخش دولتی (شامل نظارت بر سطوح تصمیم‌گیری، نحوه اجرای تصمیمات، برنامه‌ها، پروژه‌ها و اقدامات) از آن روست که حتی چگونگی اجرای برنامه‌های مدوّن و مصوّب توسعه‌ای (بلندمدت، میان‌مدت و کوتاه‌مدت) و میزان دستیابی به اهداف و یا زمان رسیدن به اهداف تعیین شده را تحت تأثیر قرار داده و فقدان یا ضعف آن، ممکن است برنامه‌ها را آنچنان از اهداف مشخص شده منحرف کرده و یا در دستیابی به اهداف، آنچنان به تعویق بیندازد که کارایی و اثربخشی برنامه را در میدان عمل و اجرا، تا سرحد ناکامی کاهش دهد (جهانگرد و ورمزیار، ۱۳۹۱، صص. ۶۹-۷۱). روشن است که شفافیت و دسترسی به اطلاعات به منظور اصلاح برنامه‌ریزی‌ها و تغییر در اولویت‌ها یکی از

ضروریات انجام چنین نظارتی است (Muthomi & Thurmaier, 2020, p. 5). بنا به اصول بنیادین کنترل و مدیریت^۵، اگر نهاد یا واحد سازمانی که مسؤول و متولی اجرای فعالیت‌ها و برنامه‌هاست، خود مسؤولیت نظارت بر آن را نیز به عهده بگیرد، اعتبار چنین نظارتی چندان کافی به مقصود نبوده و ضرورت نظارت مراجعی، خارج از واحد سازمانی مربوطه انکارناپذیر است. از این رو، در نگاهی کلان به ساختار حاکمیت، لزوم نظارت مراجعی، خارج از ساختار حاکمیت رسمی کشور، به تمام ابعاد و جوانب سیاست‌گذاری‌ها و فعالیت‌های آن آشکار می‌گردد که از چنین نظارتی با عنوان نظارت همگانی^۶ سخن به میان آورده می‌شود. علیرغم اقبال گسترده صاحب‌نظران به مفهوم مشارکت عمومی و نظارت همگانی، هیچ اجماع و اتفاق نظر صریحی در مورد ماهیت، هدف یا تعریف این مفاهیم وجود ندارد (Bidwell & Schweizer, 2020, p. 11). هرچند که ردپای این مفهوم را با تعابیر مختلف می‌توان در شاخه‌های مختلف علوم انسانی نظیر اقتصاد (نظارت مشتری بر تولیدکننده یا نظارت سهامدار بر شرکت)، حقوق و علوم سیاسی (حق نظارت مردم بر حکومت) و علوم دینی (اصل امر به معروف و نهی از منکر) و سایر حوزه‌های علوم انسانی از جمله جامعه‌شناسی و حتی روانشناسی نیز بازشناخت (قرشی و الوانی، ۱۳۹۴، صص. ۱۸۵-۱۶۵). این مفهوم به شکل مشخص و با دیدگاه امروزی آن، نخستین بار در مدل نردبانی آرنشتین^۷ (۱۹۶۹) برجسته شده و در کانون توجه و مطالعه صاحب‌نظران و دانش‌پژوهان حوزه مدیریت دولتی قرار گرفت. از آن زمان تاکنون، محققان و صاحب‌نظران خارجی متعددی از منظرها و با رویکردهای مختلف به پژوهش پیرامون موضوع پرداخته و یافته‌های خود را ارائه نموده‌اند.^۸ هرچند پژوهش‌های متعددی در خصوص مفاهیم کلی و اشکال و شیوه‌های مختلف مشارکت عمومی و نظارت همگانی صورت گرفته است، با این حال، در زمینه تحقیقات کاربردی که فرآیندهای مشارکت عمومی و نظارت همگانی را در میدان عمل و دنیای واقعی (که پیچیدگی و تغییرات آن روزبه‌روز افزایش می‌یابد). تشریح و تبیین نمایند، هنوز جای کار بسیار وجود دارد (Shybalkina, 2021, p. 4). گرچه گرایش به سمت مشارکت عمومی و نظارت همگانی و تحقیقات پیرامون آن، در ابتدا با مشاهده نارضایتی‌های عمومی از عملکرد دولت‌ها قوت گرفت اما هنوز علیرغم کمیت فراوان این دسته از

مطالعات، پژوهش‌های اندکی در خصوص تبیین اثربخشی و میزان توفیق عملی نظارت همگانی و مشارکت عمومی در نیل به اهدافی نظیر بهبود وضعیت دموکراسی و کسب رضایت عمومی صورت گرفته است (McNulty, 2019, p. 7). در کشور ما نیز این مفهوم به شکل مشخص از میانه دهه ۸۰ به تدریج مورد توجه و اقبال پژوهشگران و صاحب‌نظران حوزه مدیریت دولتی و حتی سایر حوزه‌های مطالعاتی نظیر علوم سیاسی، حقوق، جامعه‌شناسی و دین‌پژوهی قرار گرفت. با بررسی روند مطالعات و پژوهش‌های داخلی صورت گرفته در این حوزه، حتی از منظر کمی و با احصاء پژوهش‌های انجام‌گرفته در این حوزه در سال‌های گذشته، شاهد نوعی افول محسوس و کاهش مشهود اقبال دانش‌پژوهان و مراکز پژوهشی به این حوزه مطالعاتی (علیرغم افزایش روزافزون میزان جنبه‌ها و ابعاد اهمیت آن) هستیم.^۹ به زعم اکثر صاحب‌نظران، سازوکار نظارت اداری در کشور ما فارغ از برخی ضعف‌ها در زمینه هماهنگی عملکردی و یکپارچگی^{۱۰} مراجع متولی امر نظارت، در زمینه بهره‌گیری از رویکردهای مشارکتی و بومی نیز با ضعف‌ها و کاستی‌هایی روبروست (حبیبی و وحید، ۱۳۹۵). از آنجا که از سویی اجرای موفق نظارت همگانی (به انحاء و اشکال مختلف و متناسب با اهداف، بسترها و مختصات هر فعالیت دولتی) قطعاً می‌تواند در فائق آمدن بر چالش‌های مبتلابه نظام اداری راهگشا بوده و از سوی دیگر انجام مطالعات و پژوهش‌های باکیفیت و اثربخش نیز به‌عنوان پشتوانه دانشی و تئوریک، بر اجرای موفق نظارت همگانی در سازمان‌های دولتی تأثیرگذار است، لزوم بررسی سیر مطالعات و پژوهش‌های پیشین داخلی این حوزه، با رویکردی آسیب‌شناسانه و استخراج نقاط ضعف یا جنبه‌های مغفول‌مانده و خلأهای مطالعاتی آنها به منظور ارائه رهنمود یا ایجاد انگیزه جهت پژوهش‌های آتی، به‌عنوان یک مسأله پژوهشی مهم آشکار می‌گردد که تا کنون بدان پرداخته نشده و در پژوهش حاضر مورد بررسی قرار گرفته است.

اهمّ سؤالات مورد بررسی قرار گرفته در پژوهش حاضر شامل موارد زیر است:

۱. مهم‌ترین موضوعات محوری و مقوله‌های اصلی مورد توجه، در پژوهش‌ها و

مطالعات داخلی حوزه نظارت همگانی شامل چه مواردی است؟

۲. ویژگی‌های قابل توجه پژوهش‌ها و مطالعات داخلی حوزه نظارت همگانی از منظر روش‌شناختی و نیز متغیرهای مورد مطالعه (مستقل و وابسته) شامل چه مواردی است؟
۳. روند پژوهش‌ها و مطالعات داخلی حوزه نظارت همگانی در بازه زمانی مورد مطالعه از منظر کمی چگونه بوده است؟
۴. در یک نگاه آسیب‌شناسانه به سیر مطالعات داخلی حوزه نظارت همگانی، مهم‌ترین ضعف‌ها و کاستی‌ها کدامند و چه راهکارهایی را می‌توان در خصوص آنها برای پژوهش‌های آتی پیشنهاد نمود؟

۲. مبانی نظری و پیشینه مطالعاتی مفهوم نظارت همگانی

چالش‌های چندوجهی و پیچیدگی‌های حکمرانی و مدیریت دولتی در دنیای معاصر، مستلزم رویکردهای نوینی است که از طریق آن افرادی که در معرض اجرای قوانین و مقررات، سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌های اجرایی دولت‌ها قرار دارند، خود در تدوین، سنجش میزان اثربخشی و اصلاح این برنامه‌ها مشارکت نمایند (Fung, 2006, p. 11). در این راستا، نظارت همگانی به‌عنوان یکی از زیرمجموعه‌های مشارکت عمومی، فرایندی است که طی آن سازمان‌های دولتی با کسب بازخورد و نظرات مردم و شهروندان و هدایت جریان اطلاعات بازخوردی آنان، به یادگیری و اجرای شیوه‌های استفاده هرچه کاراتر و اثربخش‌تر از منابع عمومی دست می‌یابند (Rowe & Shepherd, 2002, p. 14). با گذشت بیش از چهار دهه از طرح جدی مفهوم مشارکت عمومی و نظارت همگانی به شکل امروزی آن، با هدف افزایش میزان مشروعیت و ظرفیت‌سازی برای بهبود تصمیم‌سازی‌ها، اجرای آن در نقاط مختلف دنیا نتایج متفاوتی را در پی داشته است (Webler & Tuler, 2021, p. 1). آشکارشدن چالش‌های نوظهوری نظیر عدم توفیق کامل مفاهیم مشارکت عمومی و نظارت همگانی در برآورده کردن اهداف مدنظر، در وادی اجرا و عمل، به دلایلی نظیر ترجیح منافع فردی به جمعی از جانب مشارکت‌کنندگان یا فرصت‌های نابرابر برای مشارکت، ضرورت بازاندیشی و بازنگری در سیر مطالعات صورت گرفته در این زمینه را برجسته نموده است (Clark, 2018, p. 3). ای سوا^{۱۱} (۲۰۱۶) در پژوهشی با عنوان «لحاظ نقش مردم در تحقیقات مدیریت دولتی»^{۱۲} با طرح این سؤال که اصولاً نقش و جایگاه مردم در تحقیقات حوزه مدیریت دولتی چگونه است،

به بررسی این موضوع می‌پردازد که طبق الگوهای نوین مدیریت دولتی، می‌باید علاوه بر درک صحیح خواست مردم، شناخت درستی از شیوه‌های ایفای نقش آنها در دستیابی به این خواسته‌ها نیز حاصل گردد. به باور او عموم مردم هم از طریق انتخاب دولتمردانی که اهداف و سیاست‌ها را تعیین و اجرا می‌کنند و هم از طریق تعامل مستقیم با مدیران و یا حتی مؤاخذه و بازخواست دولتمردان، در دستیابی به اهداف و سنجش میزان اثربخشی و کیفیت ارائه خدمات در بخش دولتی تاثیرگذارند که این شیوه دوم را می‌توان نظارت همگانی دانست (E. Sowa, 2016, p. 8). به زعم وی، در مطالعات و تحقیقات حوزه مدیریت دولتی، برخی صاحب‌نظران به عامه مردم به‌عنوان یک عامل برونزا^{۱۳} نگریسته‌اند که ترجیحات و تأثیر آنها فقط به صورت غیرمستقیم از طریق شرکت در انتخابات و انتخاب سیاست‌گذاران و مجریان سیاست‌ها (دولتمردان) نمود پیدا می‌کند. وی این نگاه را ناقص و ناکافی دانسته و دیدگاه محققانی را کامل‌تر و به واقعیت نزدیک‌تر می‌داند که در مطالعات خود، به مردم به چشم عوامل درونزا^{۱۴} نگریسته‌اند که اصولاً در تمام سیاست‌گذاری‌ها، تعیین اهداف و جهت‌گیری‌ها، شیوه‌های اجرایی و به‌طور خلاصه در تمام فرآیندهای اداره امور عمومی، نقش محوری داشته و به گونه‌ای مؤثر، در آن مشارکت و نظارت می‌نمایند (E. Sowa, 2016, p. 12). برخی دیگر از محققان، نظارت همگانی را هر فعالیت فردی یا جمعی می‌دانند که به نحوی بر شیوه اداره حکومت تأثیرگذار باشد (McDevitt, Farrell & Andresen, 2005, p. 16). کوپر و همکاران^{۱۵} (۲۰۰۶) در پژوهشی باعنوان «مدیریت عمومی مشارکتی شهروند محور»^{۱۶} ضمن طرح مفهوم شهروندی فعال^{۱۷} و شهروند فعال (در مقابل شهروند منفعل) بیان می‌دارند که مشارکت شهروندی و نظارت همگانی مفاهیمی هستند که به دلیل گستردگی دامنه تعاریف، با چالش‌هایی در حوزه تبیین تئوریک و نیز مشکلاتی در کاربرد عملی پژوهش‌های تجربی مرتبط روبرو بوده‌اند. موضوع تنوع طرز تلقی‌ها و برداشت‌ها از مفهوم واحد نظارت همگانی موضوعی است که می‌توان به روشنی در تنوع کلیدواژه‌های مرتبط با موضوع دریافت. آنچنان که برخی محققین داخلی نیز در پژوهش‌های خود بر چالش تنوع و تعدد کلیدواژه‌ها در مبحث نظارت همگانی در کشورهای مختلف دنیا (بسته به ساختار دولت‌ها و مختصات محیط قانونی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی هر کشور) صحنه گذاشته‌اند

(قرشی و الوانی، ۱۳۹۴، صص. ۱۰-۹). در جدول شماره (۱) برخی از کلیدواژه‌های رایج و پرکاربرد در مبحث نظارت همگانی در مطالعات خارجی ارائه گردیده‌اند که از تلفیق، تفکیک و بازشناسی دو مؤلفه اصلی این مفهوم، (مؤلفه اول یعنی «نظارت» بر پایش، کنترل و ارائه بازخوردهای تصحیحی دلالت داشته و مؤلفه دوم یعنی «همگانی بودن» بر انجام این نظارت و پایش، با مشارکت تمام آحاد و گروه‌های جامعه و توسط عامه مردم اشاره می‌نماید). حاصل آمده‌اند. از آنجا که در بیان هر یک از این دو مؤلفه، صاحب‌نظران این زمینه مطالعاتی، در نقاط مختلف دنیا، از عبارات و تعبیرات متفاوتی استفاده نموده‌اند، این امر موجب گردیده تا تعداد نسبتاً قابل توجهی از عبارات کم‌وبیش مشابه، به‌عنوان کلیدواژه‌های ناظر به مبحث نظارت همگانی (در حوزه‌های مختلف فعالیت‌های بخش دولتی و عمومی) حاصل آید که برخی از آنها رایج‌تر و متداول‌تر و برخی نیز از کاربرد کمتری برخوردارند.

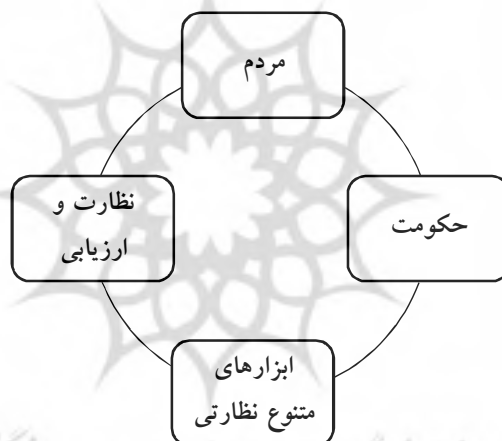
جدول شماره (۱) برخی کلیدواژه‌های متداول در موضوع نظارت همگانی در مطالعات خارجی با تفکیک دو مؤلفه‌ای

مؤلفه دوم (همگانی بودن)	مؤلفه اول (نظارت)	کلیدواژه‌های متداول در موضوع نظارت همگانی
Public Citizen Civic Democracy Democratic Society Participatory Community Social	Supervision Monitoring Inspection Oversight Control Surveillance Superintendence Stewardship Evaluation	Public Oversight Citizen Control Public Supervision Citizen Superintendence Participatory Monitoring Civic Surveillance Public Stewardship Citizen Oversight Participatory Stewardship Participatory Surveillance Citizen(Civic) Ombudsman Social Control Community- based Monitoring

منبع: (یافته‌های نگارندگان با بهره‌برداری از کلیدواژه‌های شناسایی شده توسط قرشی و الوانی، ۱۳۹۴) کالدرون و فیگورا^{۱۸} (۲۰۱۳) در پژوهشی با عنوان «کمیته‌های نظارت همگانی در راستای اجرای قانون»^{۱۹} جنبه دیگری از بحث، یعنی موضوع شیوه‌ها و فرایندهای اجرایی نظارت همگانی را در کانون توجه و تمرکز قرار داده و تشکیل کمیته‌های نظارت همگانی

را در قالب سه مدل درون سازمانی (کمیته نظارت همگانی توسط خود سازمان دولتی پشتیبانی شده و گزارش‌های آن نیز به خود این سازمان‌ها ارائه می‌گردد.)، برون‌سازمانی (کمیته نظارت همگانی توسط مراجع بالادستی اداره شده و گزارش‌های آن نیز به این مراجع ارائه می‌گردد.) و هیبریدی (تلفیقی از دو مدل درون‌سازمانی و برون‌سازمانی) پیشنهاد می‌نمایند که مدل تلفیقی (هیبریدی) در پاسخ به توسعه شتابان ساختارهای اداری و در راستای پوشش نقاط ضعف دو مدل قبلی طراحی گردیده است و خصیصه‌هایی از هر دو مدل درون‌سازمانی و برون‌سازمانی را دربرمی‌گیرد. موضوع عوامل تأثیرگذار بر نظارت همگانی از جمله جنبه‌های دیگری از مبحث نظارت همگانی است که در کانون توجه و تمرکز برخی دیگر از محققان خارجی قرار گرفته؛ آنچنان که عوامل را در دسته‌بندی‌هایی نظیر تخصص و پشتیبانی، منابع (سرمایه، نیروی انسانی و زمان) و جهت‌گیری‌ها (هم از طرف مدیران و هم از طرف مردم و جامعه مخاطبان) (Rowe & Shepherd, 2002, p. 17) یا حمایت سیاسی، پشتیبانی کنشگران، مدیریت و رهبری و غیره در دو بخش فرصت‌ها و موانع مورد شناسایی قرار داده‌اند (Calderon & Figueroa, 2013, pp. 4-6). سطح‌بندی یا طیف‌بندی گونه‌های مشارکت عمومی و نظارت همگانی، خصوصاً در قالب مدل‌های عمودی (نردبانی یا پلکانی) (CDIT, 2013)، بسته به درجات یا طیف‌های مختلف مشارکت شهروندان در مقوله نظارت همگانی از حیث سطوح تخصص یا دغدغه‌مندی ناظران شهروندی، از دیگر نکات قابل توجه در مطالعات خارجی حوزه مشارکت عمومی و نظارت همگانی است. در حوزه مفهوم‌پردازی، کریس جانسون^{۲۱} (۲۰۰۴) نظارت همگانی^{۲۲} را مهم‌ترین هدف تمام دموکراسی‌ها برمی‌شمارد که این موضوع تشابهاتی با جایگاه نظارت همگانی در بالاترین پله نردبان مشارکت آرنشتین^{۲۳} (۱۹۶۹) به ذهن متبادر می‌نماید. در برخی دیگر از پژوهش‌های این حوزه، به مزایای مشارکت عمومی و نظارت همگانی در دو بخش فرآیند تصمیم‌سازی و دستاوردها به تفکیک برای عموم شهروندان و برای دولت اشاره گردیده است (Irvin & Stansbury, 2004, p. 8). توجه به تنوع طیف‌های مختلف ناظران و مشارکت‌کنندگان در مقوله نظارت همگانی که گاه از آنها با تعابیری همچون ذینفعان، مخاطبان یا بازیگران (Restall, 2010,)

p. 11) یاد می‌شود، از دیگر موضوعاتی است که گاه برخی پژوهش‌ها بر پایه تمرکز بر این تفکیک و گوناگونی ناظران و سطح‌بندی آنها بنا گردیده است (IAP2, 2010).^{۲۴} در رویکردهای پژوهشی داخلی به مقوله نظارت همگانی، مفهوم عام نظارت از چهار رکن ناظر، نظارت‌شونده، موضوع و محتوای نظارت و ابزارهای نظارتی تشکیل شده است و نظارت همگانی به گونه‌ای از نظارت اطلاق می‌گردد که در آن عموم مردم جامعه، نقش رکن ناظر را ایفا می‌نمایند (امرودی، علامه و مظفر، ۱۳۸۹، ص. ۳). مردم، حکومت، نظارت و ارزیابی و ابزارهای متنوع نظارتی نیز به‌عنوان ارکان اصلی نظارت همگانی در برخی پژوهش‌ها مورد توجه محققان داخلی قرار گرفته‌اند (قرشی و الوانی، ۱۳۹۴، ص. ۱۶۶).

شکل (۱): ارکان نظارت همگانی

منبع: (قرشی و الوانی، ۱۳۹۴)

به‌عنوان جمع‌بندی این بخش باید اذعان داشت که اگرچه تلاش‌های ارزشمندی تاکنون در این حوزه مطالعاتی به انجام رسیده است، اما هنوز موضوعات، خلأها و مسائل پژوهشی متعددی، خصوصاً از منظر بومی^{۲۵} و با لحاظ خصیصه‌های ساختاری، فرهنگی، سیاسی و اجتماعی کشور در این حوزه ملموس و مشهود است که پژوهش حاضر بر آن است تا از منظری آسیب‌شناسانه به برخی از آنها پرداخته و چارچوب مطالعاتی را برای ادامه پژوهش‌ها در این زمینه پیشنهاد نماید.

۳. ضرورت و اهمیت نگاه و رویکرد بومی به مقوله نظارت همگانی

از سویی به دلیل گستردگی مفهوم، حوزه‌ها و اشکال مختلف فعل «مشارکت»^{۲۶} و از سوی دیگر به سبب تنوع طیف‌ها و گونه‌های آحاد و گروه‌های مختلف و متکثر جوامع که ذیل عنوان «عموم»^{۲۷} قرار می‌گیرند، محققان و صاحب‌نظران بین‌المللی از دیدگاه‌ها و با رویکردهای مختلف و متنوعی به موضوع «مشارکت عمومی»^{۲۸} نگریسته و با ارائه الگوها و مدل‌های بسیار مختلف و متنوع و گاه کم‌وبیش مشابه، در این حوزه اقدام به نظریه‌پردازی و ارائه یافته‌ها و دستاوردهای پژوهشی خود نموده‌اند. وابستگی نتایج پژوهش‌های اینچنینی به ویژگی‌های فرهنگی، اجتماعی، بومی، اقلیمی، سیاسی، حقوقی و قانونی و ساختار حاکمیت‌ها، دلیل دیگری است که بر تنوع دامنه مطالعات این حوزه افزوده است (قرشی و الوانی، ۱۳۹۴، ص. ۸۳-۲۳). گرچه هدف غایی از اکثر پژوهش‌ها، در نهایت کاربردی نمودن آنها و بهره‌برداری از یافته‌ها، دستاوردها و نتایج آنها در دنیای واقعی است، این ویژگی در خصوص پژوهش‌های حوزه نظارت همگانی به شکل بسیار پررنگ‌تری به چشم می‌خورد. همان‌گونه که مطالعات و پژوهش‌های صورت گرفته در این حوزه وابستگی مستقیمی به خصیصه‌های محیطی نظیر مختصات ساختار حاکمیتی، نظام سیاسی، حقوقی، قانونی، اجتماعی، فرهنگی، تاریخی و حتی اقلیمی و جغرافیایی دارد، اجرا، پیاده‌سازی و عملیاتی نمودن نظارت همگانی و عینیت بخشیدن به آن در نظام اداری و سازمان‌های دولتی نیز وابستگی و ارتباط تنگاتنگی با ویژگی‌های پیش‌گفته دارد. آنچنان که گاه توفیق یا عدم توفیق اجرای پروژه‌های نظارت همگانی، بستگی مستقیم به همخوانی، هماهنگی و همراستایی و تناسب با خصیصه‌های مذکور دارد. از این روست که نگاه به موضوع نظارت همگانی از منظر بومی، اهمیتی دوچندان می‌یابد و در پژوهش حاضر به منظور بازشناسی، تجمیع و آسیب‌شناسی پژوهش‌های داخلی حوزه نظارت همگانی، از رویکرد بومی و بررسی مطالعات داخلی استفاده شده است.

۴. روش‌شناسی تحقیق

با افزایش چشمگیر حجم و تعداد مطالعات و پژوهش‌های انجام شده در هر حوزه علمی، ضرورت رویکرد نوین پژوهشی فرامطالعه^{۲۹} (که به شیوه‌ای نظام‌مند به تجزیه تحلیل عمیق و بررسی نتایج، یافته‌ها، روش‌های مورد استفاده و نظریه‌های حاصل از پژوهش‌های

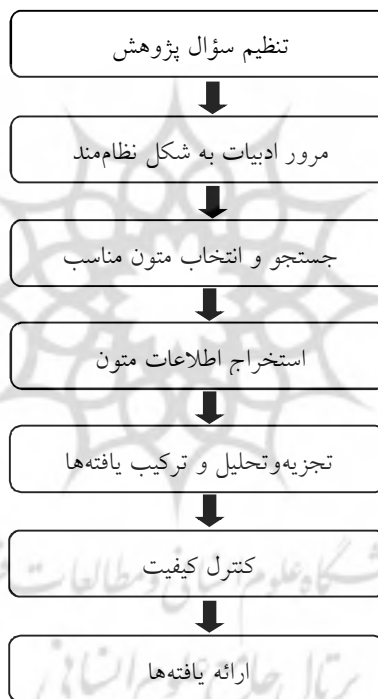
پیشین می‌پردازد) در سال‌های اخیر بیش از پیش آشکار گردیده است. چرا که در برخی موارد، مطالعه آسیب‌شناسانه، موشکافانه و عمیق پژوهش‌ها و مطالعات پیشین، از منظر جامع، کل‌نگر، همه‌جانبه و چندبعدی ممکن است دستاوردها، یافته‌ها و نتایج بسیار ارزشمندتری (در مقایسه با انجام یک پژوهش مشابه با پژوهش‌های پیشین که فقط به یک جنبه از مسأله پژوهشی می‌پردازد و ممکن است یافته یا نتایج کم‌اهمیت‌تری در برداشته باشد). ارائه نماید. در برخی موارد خاص، با گذشت مقاطع زمانی از کارهای مختلف و متنوع محققان در یک زمینه عملی مشخص، فرامطالعه می‌تواند به مثابه یک ایستگاه یا توقفگاه پژوهشی، از جایگاه و نقطه‌نظری بالاتر، چشم‌اندازی از مسیر طی شده توسط پژوهشگران پیشین و پیچ‌وخم‌ها و فرازونشیب‌های راه را ارائه نماید که به مثابه چراغ راه محققان بعدی، به آنها در انجام مطالعات و پژوهش‌های آتی و ادامه مسیر پژوهشی - مطالعاتی در حوزه مورد نظر کمک نماید. فرامطالعه در قالب چهار رویکرد مختلف شامل فراتحلیل^{۳۰} (تحلیل کمی محتوای مطالعات پیشین)، فراترکیب (تحلیل کیفی محتوای مطالعات پیشین)، فراروش^{۳۱} (تحلیل روش‌شناسی مطالعات پیشین) و فرانظریه^{۳۲} (تحلیل نظریه‌های مطالعات پیشین) به انجام می‌رسد (سهرابی، اعظمی و یزدانی، ۱۳۹۰، ص. ۵-۶).

روش فراترکیب که در پژوهش حاضر مورد استفاده قرار گرفته است، از شیوه‌های نسبتاً نوپا در بررسی، تلفیق، تفسیر و تشریح یافته‌های پژوهش‌های کیفی به منظور ارائه و تبیین مفاهیم، مقوله‌ها و الگوهای جدید نظری به شمار می‌رود. فراترکیب به‌عنوان یک روش مطالعه کیفی، ضمن بررسی اطلاعات و یافته‌های مستخرج از مطالعات کیفی اولیه (با موضوعات مرتبط و مشابه) به تحلیل یافته‌های این مطالعه‌ها پرداخته و با ارائه یک ترکیب تفسیری از یافته‌ها، نگرشی نظام‌مند برای پژوهشگران حوزه مطالعاتی مربوطه فراهم می‌نماید. این روش بر گردآوری و تحلیل مقایسه‌ای عبارت‌ها و جملات راهبردی متن پژوهش‌ها؛ یعنی مضامین اصلی که جوهره و نکات کلیدی پژوهش‌های پیشین را منعکس می‌کند، استوار است (Saldena, 2015, p. 4). فراترکیب در دسته تحقیقات اکتشافی - استنتاجی قرار گرفته و شامل گردآوری مطالعات پیشین، استخراج، تحلیل و در نهایت ترکیب و تلفیق محتوایی و مفهومی آنهاست (Hoon, 2013, p. 7).

۴-۱. مراحل پژوهش

برای انجام یک مطالعه فرا ترکیب، شیوه‌های مختلفی نظیر الگوی سه مرحله‌ای نوبلت و هیر^{۳۳} (۱۹۸۸) و الگوی شش مرحله‌ای والش و دان^{۳۴} (۲۰۰۵) وجود دارد. در پژوهش حاضر از یکی از کامل‌ترین چارچوب‌های انجام پژوهش فرا ترکیب یعنی روش هفت مرحله‌ای ساندلوسکی و باروسو^{۳۵} (۲۰۰۶) استفاده شده است. مراحل این روش در شکل شماره (۲) به نمایش گذاشته شده است.

شکل (۲): مراحل روش هفت مرحله‌ای ساندلوسکی و باروسو (۲۰۰۶)

منبع: یافته‌های تحقیق

طبق اصول الگوی روش فرا ترکیب، به منظور حصول نتایج معتبر و قابل اتکاء، پژوهش‌های منتخب جهت بررسی در فرایند فرا ترکیب، می‌باید تا سرحد امکان از حیث مختصات محیطی و اقلیم جغرافیایی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی مربوط به یک منطقه یا حتی المقدور از مناطق مشابه و نزدیک از حیث خصیصه‌های پیش‌گفته باشند

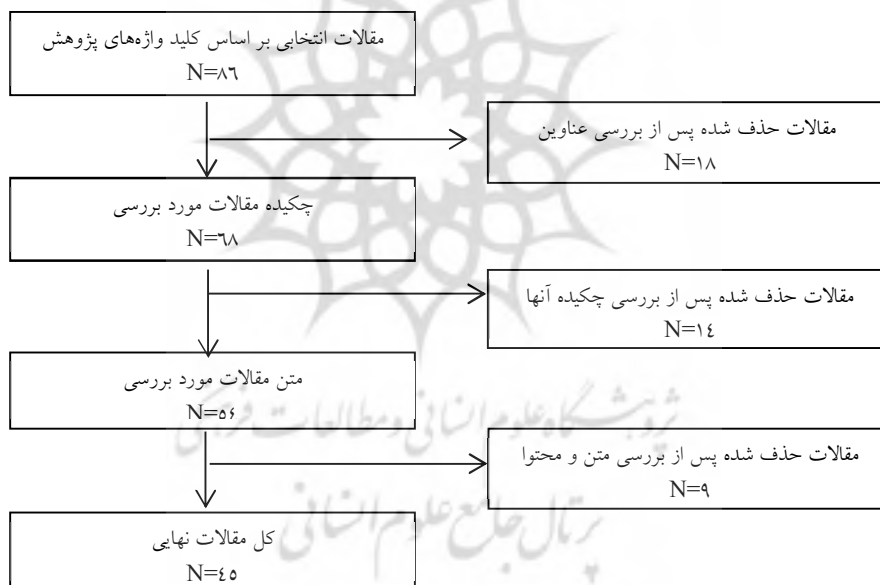
(Sandelowski & Barroso, 2006, p. 23). بدین ترتیب تناسب روش انجام پژوهش با هدف آن تا سرحد امکان تأمین گردیده است.

۲-۴. تنظیم سؤالات فراترکیب

در مرحله تنظیم سؤالات، با لحاظ الگوی مورد استفاده در روش فراترکیب، که تعیین پاسخ چهار سؤال «چه چیزی؟» (What)، «چه کسی؟» (Who)، «چه وقت؟» (When) و «چگونه؟» (How) در آن ملاک عمل است، سؤالات فراترکیب و پاسخ آنها تنظیم گردیدند. هدف اصلی پژوهش حاضر (که طبق الگوی فراترکیب به‌عنوان پاسخ به سؤال «چه چیزی؟» مدنظر قرار می‌گیرد)، شناسایی مهم‌ترین مقوله‌ها و مفاهیم مورد توجه قرار گرفته در پژوهش‌های داخلی انجام شده در حوزه نظارت همگانی و نیز در یک نگاه آسیب‌شناسانه، شناسایی مفاهیم یا مقوله‌های حائز اهمیتی است که احتمالاً در مطالعات پیشین مغفول مانده‌اند. به‌عنوان پاسخ سؤال «چه منبعی؟» (Who) که بر جامعه مورد مطالعه و منابع گردآوری اطلاعات دلالت دارد، جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه پژوهش‌های صورت گرفته در حوزه نظارت همگانی (از تمام انواع علمی پژوهشی، ترویجی و کنفرانسی) است که با جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی علم نت (ELMNET)، مقالات علمی کشور (CIVILICA)، جهاد دانشگاهی (SID)، پایگاه مجلات تخصصی نور (NOORMAGS)، پرتال جامع علوم انسانی (ENSANI)، پایگاه نشریات کشور (MAGIRAN) و نیز مقالات ارائه شده در همایش‌های نظارت همگانی استخراج گردیده‌اند. در پاسخ سؤال «چه وقت؟» (When) که بیانگر چارچوب زمانی مورد مطالعه است، از آنجا که در کشور ما موضوع نظارت همگانی به‌طور برجسته و مشخص، از سال ۱۳۸۵ و با نخستین همایش نظارت همگانی شهرداری تهران در کانون توجه و تمرکز پژوهشگران قرار گرفت، بازه زمانی مورد مطالعه در پژوهش حاضر از سال ۱۳۸۵ تا سال ۱۳۹۹ (یعنی یک بازه زمانی ۱۵ ساله) را در بر می‌گیرد. به‌عنوان پاسخ سؤال «چگونه؟» (How) که بیانگر نوع روش یا معیارهایی است که منابع مطالعاتی بر اساس آن انتخاب و به فرایند پژوهش وارد یا از آن خارج می‌شوند، در پژوهش حاضر ابتدا با لحاظ تنوع

نسبتاً قابل توجه کلمات کلیدی که به مفهوم نظارت همگانی دلالت دارند، فرایند انتخاب مقالات با کلمات کلیدی «نظارت همگانی»، «نظارت شهروندی»، «نظارت عمومی»، «نظارت مردمی»، «نظارت جمعی» و «نظارت اجتماعی» صورت گرفت پس از انتخاب مقالات، غربالگری آنها با استفاده از رهنمود الگوی ابزار گلین^{۳۷} و بررسی چهار پارامتر عنوان، چکیده، روش و محتوای مقاله از نظر ارتباط مطلوب و مناسب با هدف پژوهش صورت گرفت که در نهایت ۴۵ مقاله به منظور بررسی در فرایند پژوهش انتخاب گردیدند. در شکل شماره (۳) روند نمای انتخاب مقالات و ورود و خروج آنها به فرایند پژوهش ارائه گردیده است.

شکل (۳): روند نمای انتخاب مقالات و ورود و خروج آنها به فرایند پژوهش

منبع: یافته‌های تحقیق

در جدول شماره (۲) مشخصات مقالات نهایی انتخاب شده پس از فرایند غربالگری ارائه گردیده است.

جدول (۲): مشخصات مقالات منتخب پس از فرایند غربالگری

کد	عنوان مقاله	نویسنده یا نویسندگان	سال انتشار	اهم یافته‌ها
A ₁ ^{۳۸}	پایش مدیران از طریق نظارت همگانی مجازی و هوش مجازی	روحانی و خرمی	۱۳۸۵	تلقی از نظارت همگانی به عنوان رکنی از ارکان دولت الکترونیک، طبقه‌بندی نقش‌های مدیران در سه گروه ارتباطی، اطلاعاتی و تصمیم‌گیری، بررسی نقش و اهمیت ابزار واسط انتقال پیام
A ₂	سرمایه اجتماعی و نظارت همگانی	ابوالحسنی	۱۳۸۹	ضعف سرمایه اجتماعی عامل عدم تحقق نظارت همگانی و ضرورت شناسایی راهکارهای بازتولید آن توسط نخبگان
A ₃	نظارت همگانی یا مشارکت همگانی؟ اولویت با کدام است؟	کرد رستمی	۱۳۸۵	اشاره به مبانی قانونی و سیاسی نظارت همگانی، تأکید بر پیوند دو سویه و سازنده و سودمند بین شهروندان و دولت، ویژگی‌های ناهمگونی جمعیتی، تحرک اجتماعی بالا، تفکیک و قشربندی اجتماعی گسترده و سازمان‌دهی اجتماعی و سیاسی جدید و مطالبات گوناگون
A ₄	فرهنگ‌سازی، آموزش و نظارت همگانی	میرسپاسی	۱۳۸۶	شناخت موانع تحقق نظارت اجتماعی، بسترسازی اجتماعی در جهت ایجاد تمایل و انگیزه همگانی در نظارت در امور عمومی جامعه، اهمیت فرهنگ‌سازی از طریق آموزش‌های همگانی، تأکید بر رفتارهای متقابل مسؤولین امور عمومی و مردم و تبیین مفهوم سوسیوکراسی به عنوان پدیده‌ای جامع‌تر از دمکراسی
A ₅	بررسی نقش نظارت همگانی در تحقق توسعه پایدار	کمالی	۱۳۹۳	مشارکت و نظارت دقیق و هدفدار مردم باعث افزایش توانمندی، اعتماد به نفس، آگاهی سیاسی و اجتماعی شده و

کد	عنوان مقاله	نویسنده یا نویسندگان	سال انتشار	اهم یافته‌ها
				کنترل منابع و نظارت بر اجرای سیاست- های توسعه پایدار را در بر دارد. به نقش سازمان‌های غیردولتی نیز در این راستا تأکید گردیده است.
A6	الگوی نظارت عمومی به منظور پیشگیری از بروز فساد اداری در سازمان‌های دولتی ایران	نیک‌پور	۱۳۹۵	شناخت و تحلیل طیف‌های مختلف ناظران عمومی و تأیید تأثیر آنها در مقابله با فساد
A7	نظارت همگانی و توسعه پایدار	زاهدی	۱۳۸۹	اهمیت مسئولیت‌پذیری جمعی شهروندان در قبال آینده جامعه و نقش آنها در تحقق توسعه پایدار
A8	نظارت همگانی و فساد اداری	خورشیدی	۱۳۸۹	تبیین معنا و مفهوم نظارت همگانی و فساد اداری ارتباط میان این دو مقوله با تأکید بر اهمیت پاسخ‌گویی نظام اداری و پاسخ‌جویی محیط اجتماعی
A9	ارتقای سلامت نظام اداری؛ نقش نظارت رسمی و غیر رسمی (مشارکت مردمی، سازمان‌های مردم نهاد و رسانه‌ها)	عابدی جعفری و همکاران	۱۳۹۱	بررسی نقش، وظایف و کارکردهای نهادها و مکانیسم‌های رسمی و غیر رسمی (سازمان‌های مردم نهاد، رسانه‌ها و...) و تحلیل موضوع مبارزه با فساد در اسناد بالادستی و نوع‌شناسی نظارت (نظارت فراسازمانی، درون سازمانی، غیر دولتی و...)
A10	مدل نظارت همگانی در شهرداری تهران	ناری ایبانه	۱۳۸۵	طراحی مدل نظارت همگانی در سه بعد فرآیند (شامل رشد و گسترش، توسعه و تکامل و حفظ و نگهداری)، ساختار (شامل شناخت، ارزیابی، کنترل) و دامنه (شامل شهروندان، فعالیت‌ها و اماکن)

کد	عنوان مقاله	نویسنده یا نویسندگان	سال انتشار	اهم یافته‌ها
A ₁₁	مبانی طراحی نظام جامع نظارت همگانی شهرداری تهران	محمودی	۱۳۸۵	توجه به خصوصیات شخصیتی ناظران همچون آینده‌نگری، بی‌طرفی و اعتدال و نیز برشمردن ویژگی‌های یک نظام نظارت همگانی مطلوب
A ₁₂	بررسی موانع توسعه نظارت همگانی در جامعه	رمضانی خردمردی	۱۳۸۹	شناخت و دسته‌بندی موانع فردی (فاعلی) نظیر عملکرد نامطلوب مدیران، موانع سازمانی نظیر عدم شفافیت و پاسخ‌گویی، موانع غایی (ذهنی) نظیر متفاوت بودن دیدگاه‌ها و ذهنیت‌ها در خصوص موضوع نظارت همگانی و موانع صوری نظیر بوروکراتیک شدن نظارت همگانی
A ₁₃	تبیین بسترهای حقوقی اجتماعی و فرهنگی نظارت همگانی	رستمی و اصغرنیا	۱۳۸۹	تبیین بسترهای حقوقی ابعاد اجتماعی و فرهنگی مقوله مهم و سرنوشت‌ساز نظارت همگانی با تکیه بر نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران و دستاوردهای مثبت آن برای جامعه
A ₁₄	عوامل و زمینه‌های اعتمادسازی در نظارت همگانی	قراملکی	۱۳۹۰	تأثیرگذاری عوامل سازمانی شامل مسئولیت‌پذیری سازمان، پیش‌بینی‌پذیری سازمانی، پاسخ‌گویی، قانونمندی، ممیزی اخلاقی قوانین، مقررات و تصمیم‌سازی، نظام کارآمد و اخلاقی بازرسی، شناخت تحلیلی، مستمر و نظام‌مند محیط در موضوع اعتماد و نظارت همگانی
A ₁₅	طراحی سازمان مجازی نظارت همگانی	معلق و رواسان	۱۳۹۰	ارائه پیشنهاد طراحی در قالب سه مدل ساختار، ابزارها و بستر فنی و تبیین روش پیاده‌سازی و نحوه تعاملات چنین سازمانی در حوزه نظارت همگانی با تأکید بر نقش فناوری

کد	عنوان مقاله	نویسنده یا نویسندگان	سال انتشار	اهم یافته‌ها
A16	نقش نظارت‌پذیری در نهادی‌سازی نظارت همگانی	سلطانی	۱۳۹۱	تبیین ویژگی‌های کارکنان و مدیران نظارت‌پذیر و ضرورت مشارکت فعال دو قطب سیال یعنی مدیر و کارکنان، تأکید بر بنیادهای نظارت، فرایند و دستاوردهای کلیدی آن و اهمیت نظارت از پایین، نظارت افقی و ارتباط آنها
A17	مبانی حقوقی نظارت همگانی در قوانین ملی، با نگرش اجمالی بر اسناد بین‌المللی	آریامنش	۱۳۹۲	شناسایی و تأکید بر اهمیت مبانی حقوقی حق نظارت همگانی در قوانین ملی و اسناد معتبر بین‌المللی
A18	نظارت همگانی شهروندان؛ زمینه‌ها و پیامدها	ورزلی و حمیدی	۱۳۹۲	ذکر مهم‌ترین مقدمات، الزامات و پیش‌شرط‌های ضروری تحقق اندیشه نظارت همگانی و مهم‌ترین آثار و پیامدهای مشارکت و نظارت مردم در امور و نیز اشاره به مزایای فردی و سازمانی مدیریت مشارکتی
A19	نظارت همگانی و توسعه سازمان	اعرابی و همکاران	۱۳۹۲	تبیین فلسفه وجودی نظارت همگانی در حفظ پویایی و بقای پایدار سازمان و تجلی حق حاکمیت ملی، حق مشارکت عمومی و حق نقد و اعتراض در ملت، تشریح زمینه‌های مشارکت شهروندان در حوزه نظارت، شناسایی روش‌های ارتقاء مشارکت شهروندان و اشاره به توسعه سازمان به‌عنوان پیامد مهم نظارت همگانی
A20	تبیین ساخت هولوگرافیک برنامه‌ریزی سلولی	پورعزت	۱۳۹۰	بازشناسی روابط در نظارت استبدادی و مشارکت‌جویانه برحسب ایستایی و پویایی آن، برشمردن نقش عامه مردم و مراتب نظارت گروه‌های اجتماعی و

کد	عنوان مقاله	نویسنده یا نویسندگان	سال انتشار	اهم یافته‌ها
	عصرمدار برای توسعه نظارت همگانی			سطوح مشارکت و تأثیر آن بر عملکرد نظارت همگانی
A21	هوشمندسازی نظارت همگانی با استفاده از وب دو	زارع و رامشت	۱۳۸۹	تأکید بر مفاهیم جامعه اطلاعاتی، دموکراسی الکترونیکی و ضرورت و اهمیت مشارکت الکترونیکی در راستای توانمندسازی نظارت همگانی
A22	نظارت مردمی و ضوابط جمع‌آوری اخبار از طریق ناظرین	شیخ	۱۳۹۰	ضمن تأکید بر ضرورت اطلاع مسئولین دولتی از بازخوردهای اقدامات خود، نقش و اهمیت گروه‌هایی از مردم به‌عنوان ناظر به منظور انعکاس نقاط ضعف، کاستی‌ها و انحرافات به دولتمردان تبیین و ویژگی‌های ناظران تشریح گردیده است.
A23	دام‌های نظارت همگانی در مدیریت شهر، چالش‌ها، موانع و مشکلات احتمالی فرارو	طباطبایی	۱۳۸۹	ذکر مبانی و موازین علمی و حقوقی و اشاره به کارکردهای مثبت نظارت همگانی و در ابعاد مختلف و نیز تجزیه و تحلیل عوامل تأثیرگذار در چند بعد یا سطح شامل سطوح محیطی، سازمانی، فرهنگی، سیاسی، فردی و مدیریتی و تبیین موانع و چالش‌ها و مشکلات فراروی آن
A24	نظارت شهروندی و ارتقاء سلامت اداری	نجفی و قاسمی	۱۳۹۷	ضمن تبیین مفهوم شهروندی، عوامل تأثیرگذار بر نظارت شهروندی شامل عوامل فراساختاری، عوامل ساختاری، تمرکززدایی، مقررات‌گذاری، شفافیت، پاسخ‌گویی و مسئولیت‌پذیری و ارزیابی و نظارت بر فرایند شناسایی گردیده و ارتقاء سلامت اداری به‌عنوان پیامد مثبت آن ذکر گردیده است.

کد	عنوان مقاله	نویسنده یا نویسندگان	سال انتشار	اهم یافته‌ها
A25	بررسی عوامل مؤثر بر عملکرد مراکز نظارت همگانی ناجا در ارتقای احساس امنیت اجتماعی	بخشی و دوستدار	۱۳۹۲	ویژگی‌های توانمندی و کارآمدی مراکز نظارت همگانی و نیز حمایت از حقوق شهروندی (پاسخ‌گویی)، شفافیت سازمانی و اعتمادسازی موجب تحقق احساس امنیت اجتماعی در شهروندان می‌گردد.
A26	تأثیر نظارت همگانی بر افزایش احساس امنیت در جامعه	بنی اسدی و همکاران	۱۳۸۶	رضایت‌مندی افراد جامعه از بعد امنیت و آسایش، جامعه‌پذیری فعالانه و مثبت آحاد اجتماع، ظهور و شکوفایی پدیده اعتماد متقابل در جامعه، تعامل گسترده مردم با دولت، مسئولیت‌پذیری و مشارکت‌جویی، شهروندان، تضمین سلامت و تکامل ساختار شخصیت افراد جامعه به‌عنوان مزایای نظارت همگانی
A27	نظارت همگانی از دیدگاه اسلام	برزنویی	۱۳۸۶	ضمن تعریف نظارت، اهمیت، چرایی، چگونگی و مراحل آن و نیز نظارت اثربخش، بحث نظارت در اسلام شامل نظارت مستقیم و غیرمستقیم حاکم جامعه و نظارت همگانی عموم مردم جامعه بر یکدیگر و نیز بر حاکمان و دستگاه‌های عمومی تبیین گردیده و موانع رفتاری نظارت همگانی نیز شناسایی شده است.
A28	نقش رسانه‌های دیداری و شنیداری در نظارت همگانی	ساداتی	۱۳۸۹	تأکید بر اهمیت رسانه‌های همگانی به‌عنوان نهادهای اصلی حوزه عمومی و نظارتی به نمایندگی از مردم با توجه به محدودیت‌های جامعه و عدم امکان اظهارنظر تمام شهروندان، نقش مستقیم سامانه‌های نظارتی در کنترل کارآمدی

کد	عنوان مقاله	نویسنده یا نویسندگان	سال انتشار	اهم یافته‌ها
				مسئولان و جلوگیری از انحراف‌ها با توجه به ساختار حقوق اساسی و قوانین جمهوری اسلامی
A29	نقش نظارت همگانی در بهبود عملکرد سازمانی	اعرابی	۱۳۸۹	مسائل و مشکلات نظام‌های نظارتی را از سه منظر ساختار، رفتار و زمینه مورد تجزیه و تحلیل قرار داده و انواع مشارکت در مقوله نظارت همگانی نظیر مشارکت فعال، منفعل، سازمان‌یافته و سازمان‌نیافته را برمی‌شمارد و رابطه استراتژی نظارت همگانی با سایر استراتژی‌های سازمان را مورد توجه قرار می‌دهد.
A30	نظارت همگانی و متقابل در نظام اسلامی (تحلیل اصل هشتم قانون اساسی)	آراسته	۱۳۹۲	نظارت همگانی را معادل اصل اسلامی امر به معروف و نهی از منکر تلقی نموده و با ارجاع به مستند قانونی آن یعنی اصل هشتم قانون اساسی، ضمن ریشه‌یابی این اصل در فقه و حقوق، بر اهمیت نقش مجلس شورای اسلامی و نهاد قانونگذاری در تحقق آن تأکید نموده است.
A31	مبانی و دلایل نظارت مردم بر دولت در قانون اساسی با تأکید بر رویکرد اخلاقی	کاظم‌زاده	۱۳۹۷	نظارت همگانی بر دولت و دولتمردان را مقوله‌ای از جنس حق و تکلیف برمی‌شمارد و به همراستایی قانون با آموزه‌های شرعی در این زمینه تأکید می‌نماید. بر عمومیت امرونهی‌کنندگان، عمومیت امرونهی‌شوندگان و عمومیت مصادیق امرونهی اشاره نموده و برخی دستاوردهای مثبت این اصل را در جامعه تبیین می‌نماید.

کد	عنوان مقاله	نویسنده یا نویسندگان	سال انتشار	اهم یافته‌ها
A32	طراحی الگوی عوامل مؤثر بر بهبود نظارت همگانی در شهرداری تهران با استفاده از روش الگوسازی ساختاری - تفسیری	قرشی	۱۳۹۷	عوامل مؤثر شناسایی شده به ترتیب اولویت عبارتند از: جایگاه سازمانی، برنامه‌ریزی راهبردی، زیرساخت فنی، تجربه شهروندان، مدیران ارشد، قوانین و مقررات، فرهنگ نخبگان، شرح وظایف، فرهنگ عمومی، توانمندی عمومی، نیروی انسانی، فرهنگ سازمانی و مدیریت شهری.
A33	نظارت همگانی؛ رویکردی متفاوت و فراگیر در مبارزه با فساد	بابامحمدی	۱۳۹۴	عناصر اصلی نظارت همگانی شامل شهروندان (علت فاعلی)، سلامت و کارآمدی سازمان (علت غایی)، سازمان نظارت‌شونده (علت مادی) و نظارت‌پذیری (علت صوری) شناسایی گردیده‌اند و ضمن تشریح معنا و مفهوم نظارت همگانی به بررسی نقش فراگیر نظارت همگانی در مبارزه با فساد پرداخته شده است.
A34	سازوکارهای نظارت همگانی برای مدیریت تغییر و توسعه درون‌زا در سازمان	ترک‌زاده	۱۳۸۶	نظارت همگانی از چهار جنبه رفتاری، سیستمی، سازمانی و اجتماعی مورد توجه قرار گرفته و حلقه‌های سازنده، سازوکارها، روابط کارکردی و الزامات تحقق مدیریت خودتنظیم و فرایندهای آن با تأکید بر نقش نظارت همگانی مورد شناسایی قرار گرفته است.
A35	کسب سرمایه اجتماعی بواسطه اعتماد حاصل از نظارت همگانی بر	الله‌ویردی	۱۳۹۹	نظارت همگانی بر مدیریت شهری و افزایش اعتماد از طریق کسب رضایت شهروندان به واسطه ارائه خدمات مطلوب، تقویت و ارتقاء سرمایه‌های

کد	عنوان مقاله	نویسنده یا نویسندگان	سال انتشار	اهم یافته‌ها
	کیفیت عملکرد مدیریت شهری			اجتماعی در مسیر توسعه را در پی داشته و از عوامل ایجاد سرمایه اجتماعی است.
A36	نقش بهره‌گیری از فناوری‌های نوین در گسترش نظارت همگانی	باستانی	۱۳۸۷	تأیید اثربخشی استفاده از تکنولوژی‌های جدید در ارتباط دوسویه با شهروندان و اثرات آن در ارتقای رضایت‌مندی مشتریان و افزایش آگاهی متولیان امر از خواست‌های مخاطبان و اعتلای فرهنگ خدمت‌رسانی و پاسخ‌گویی، اشاره به اهمیت مفهوم ارسال پیام در نظارت همگانی و نقش فرستنده، گیرنده و واسط آن
A37	نقش نظارت همگانی در توسعه عدالت	رضوان طلب	۱۳۸۹	ضمن تعریف عدالت اجتماعی به معنی حرکت متعادل بر محور ایفای حقوق، انواع مختلف عدالت را برشمرده و الزامات تحقق آن را ذکر می‌نماید و بر نقش، تأثیر و ضرورت نظارت همگانی در تحقق آن تأکید می‌نماید.
A38	نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در نظارت شهروندان	حسینی مقدم و منتظر	۱۳۸۵	با تأکید بر مفهوم جامعه شبکه‌ای و تأثیر آن بر ساختارهای جامعه از خانواده، ساختارهای سیاسی، اقتصادی، فرهنگی تا نهاد دولت، با رویکردی توصیفی اکتشافی، شبکه‌های اجتماعی مجازی، انواع و کارکردهای مختلف آنها در مقوله نظارت همگانی را تبیین می‌نماید.
A39	بررسی جایگاه، کارکرد و کاربرد دو الگوی مشارکت اجتماعی شورایی‌ها	طالبی نژاد	۱۳۸۶	تبیین روابط مفهومی، ساختاری و کارکردی مقولاتی نظیر مشارکت اجتماعی، سرمایه اجتماعی، حکمرانی مطلوب و نظارت همگانی و رابطه

کد	عنوان مقاله	نویسنده یا نویسندگان	سال انتشار	اهم یافته‌ها
	و مدیریت محله در تحقق نظارت همگانی			متقابل بین «مشارکت اجتماعی» و «نظارت همگانی» و بررسی ابعاد، عملکرد، دستاوردها و موانع الگوهای مشارکت شهروندان در زمینه شورایی-ها و مدیریت محلات
A40	نظارت همگانی از منظر دین	صفری	۱۳۸۹	نظارت همگانی منطبق با اصل امر به معروف و نهی از منکر، از منظر قرآن، نهج البلاغه، روایات و احادیث و سیره عملی معصومین، در قالب یک نظام جامع و کامل نظارتی (نظارت افراد بر مسئولین و بالعکس و نظارت سازمانی) تحلیل شده است.
A41	نظارت همگانی؛ چرایی و چگونگی	بیرعلی	۱۳۸۸	بر فلسفه وجودی نظارت همگانی در اصلاح، بهبود و بهینه‌سازی کل سیستم تأکید گردیده و دریافت مستمر و قاعده-مند بازخورد از مخاطبان آن سازمان به‌عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل زمینه-ساز رشد و بالندگی یک سازمان اجتماعی، شناسایی شده است.
A42	مبانی حقوقی نظارت همگانی در قوانین ملی، با نگرش اجمالی بر اسناد بین‌المللی	آریامنش	۱۳۸۷	تأکید بر اعطای مبنای حقوقی به حق نظارت همگانی (نظارت به‌عنوان یک حق شهروندی) به‌عنوان ضمانت اجرای آن، شناسایی مبانی حقوقی حق نظارت همگانی در قوانین ملی و اسناد معتبر بین‌المللی اشاره به اهمیت برخی مصادیق آن
A43	نظارت همگانی کارآمد و تعالی جو و	موذن جامی	۱۳۸۹	اهمیت مفاهیم همچون فرایند نظارت همگانی، کیفیت‌بخشی، انگیزش، انعطاف‌پذیری، ساده‌سازی، راهبرد

کد	عنوان مقاله	نویسنده یا نویسندگان	سال انتشار	اهم یافته‌ها
	ارائه استراتژی‌هایی برای نهادینگی آن			مدیریت و ارتباطات را مورد توجه قرار داده و استراتژی‌هایی برای کیفیت‌بخشی و تعالی نظارت همگانی ارائه می‌نماید.
A44	جایگاه نظارت همگانی در الگوهای مدیریت تغییر با رویکرد مدیریت شهری	امیری	۱۳۸۶	تبیین جایگاه نظارت همگانی در فرایندهای اجتماعی، انواع و گونه‌های مختلف نظارت، سیستم‌های نظارتی، مراحل و سازوکارهای نظارت همگانی و خروجی‌ها و پیامدهای آن
A45	آسیب‌شناسی نظارت همگانی در ایران، درآمدی بر نظریه مثلث نظارت همگانی	عطار	۱۳۹۰	الگوی نظارت همگانی در قالب نظریه‌ای سه‌بعدی شامل نهادهای دولتی (سیاسی)، خصوصی (اقتصادی) و مردمی - مدنی (فرهنگی اجتماعی) مورد تحلیل و آسیب‌شناسی قرار گرفته است.

منبع: یافته‌های تحقیق

۵. تجزیه و تحلیل و ترکیب یافته‌ها

به منظور تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش از روش معتبر کدگذاری^{۳۹} در سه مرحله کدگذاری باز^{۴۰}، کدگذاری محوری^{۴۱} و کدگذاری انتخابی^{۴۲} استفاده گردیده است. در کدگذاری باز از طریق جزء به جزء کردن اطلاعات به شناسایی مقوله‌های اطلاعاتی درباره پدیده مورد مطالعه پرداخته می‌شود. در این راستا بر اساس متون مقالات مورد مطالعه، مفاهیم مهم و شاخص آنها تلخیص و مشخص گردیدند. پس از کدگذاری باز و شناسایی مهم‌ترین مفاهیم، در مرحله کدگذاری محوری به تعیین مقوله‌های اصلی و نیز دسته‌بندی مقوله‌های مرتبط پرداخته شد. در پایان و در مرحله کدگذاری انتخابی، تحلیل، تفسیر و تکوین مقوله‌های مهم به دست آمده در مرحله کدگذاری محوری انجام گرفت. به دلیل حجم بالای متون استخراج شده از مقالات و تطویل و تفصیل فرایند کدگذاری‌ها، جزئیات آنها حذف و خلاصه نتایج نهایی فرایند تجزیه و تحلیل و ترکیب، در بخش ارائه یافته‌ها ارائه می‌گردد. در جدول شماره (۳) نمونه‌ای از کدگذاری‌های انجام شده ارائه گردیده است.

جدول (۳): نمونه‌ای از کدگذاری‌های انجام شده به منظور استخراج کدها، مفاهیم و مقوله‌ها

منبع	کدها	مفهوم	مقوله
A2- A14 - A23	اعتماد، امنیت، سرمایه اجتماعی، احترام به حقوق شهروندی، وجود قوانین الزام‌آور، وجود مقررات حامی ناظران	عوامل زمینه‌ای و محیطی	عوامل تأثیرگذار بر نظارت همگانی
A16 - A25 - A36- A43	نظارت‌پذیری در ساختار سازمان‌ها، ساختارهای شفاف و پاسخگو، انعطاف‌پذیری و ارتباطات، راهبرد مدیریت، وجود بسترهای فناورانه	عوامل ساختاری و سازمانی	
A4 - A12 - A20	فرهنگ‌سازی و آموزش، ویژگی‌های فردی مدیران، روحیه پاسخ‌خواهی جمعی، مشارکت‌جویی عامه مردم و گروه‌های اجتماعی	عوامل فرهنگی و رفتاری	

منبع: یافته‌های تحقیق

۶. کنترل کیفیت

به منظور کنترل کیفیت فرایند و نتایج کدگذاری‌ها از روش محاسبه ضریب کاپای کوهن^{۴۳} استفاده شده است. روش کاپای یکی از ابزارهای تصمیم‌گیری آماری است که به بررسی اندازه توافق و هماهنگی بین دو پدیده و یا منبع تصمیم‌گیری که هر یک به صورت جداگانه مورد اندازه‌گیری قرار گرفته‌اند، می‌پردازد. (Landis & Koch, 1997, p. 7) نتیجه محاسبه ضریب کاپای، عددی بین ۱- تا ۱+ است که هر چه به ۱+ نزدیک‌تر باشد نشانگر وجود توافق مستقیم و هر چه به ۱- نزدیک‌تر باشد، نشان‌دهنده توافق وارون و معکوس است و اندازه‌های نزدیک به صفر نیز، نشان‌دهنده عدم توافق هستند. کاربرد ضریب کاپای کوهن در شیوه فرا ترکیب، ارزیابی میزان توافق بین کدگذاران مختلف است. در پژوهش حاضر، برای محاسبه ضریب کاپای، نتایج کدگذاری‌ها و تجزیه تحلیل‌ها در اختیار دو نفر از خبرگان این زمینه مطالعاتی قرار گرفت که با استفاده از نرم‌افزار SPSS مقدار ضریب کاپای حدوداً برابر با ۰.۸۳ محاسبه شده است که مبین توافق قابل قبول در این زمینه است.

۷. یافته‌های پژوهش

۷-۱. فراوانی مطالعات و پوشش زمانی مقالات

در زمینه فراوانی مطالعات و پوشش زمانی مقالات، با عنایت به بازه زمانی ۱۵ ساله مورد مطالعه که محدوده سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۹ را پوشش می‌دهد، مقالات در سه بازه زمانی پنج‌ساله طبقه‌بندی گردیده‌اند که تحلیل آنها در سه دوره زمانی مبین آن است که بیشترین تعداد مطالعات در حوزه نظارت همگانی، مربوط به بازه زمانی ۱۳۸۹-۱۳۸۵ است. به طوری که ۵۸ درصد مطالعات صورت گرفته به این بازه زمانی تعلق دارد. ۳۱ درصد از مقالات به بازه زمانی ۱۳۹۴-۱۳۹۰ اختصاص داشته و ۵ درصد از پژوهش‌ها نیز در بازه زمانی ۱۳۹۹-۱۳۹۵ به انجام رسیده‌اند.

جدول (۴): فراوانی و پوشش زمانی پژوهش‌ها

منبع	درصد	فراوانی	بازه زمانی
A4-A7-A8-A10-A11-A12-A13-A21-A23-A26-A1-A2-A3-A27-A28-A29-A34-A36-A37-A38-A39-A40-A41-A42-A43-A44	۵۸	۲۶	۱۳۸۹-۱۳۸۵
A5-A9-A14-A15-A16-A17-A18-A19-A20-A22-A25-A30-A33-A45	۳۱	۱۴	۱۳۹۴-۱۳۹۰
A6-A24-A31-A32-A35	۱۱	۵	۱۳۹۹-۱۳۹۵
A1.....A45	۱۰۰	۴۵	مجموع

منبع: یافته‌های تحقیق

با عنایت به ارتباط مستقیم مقوله نظارت همگانی با سازمان‌های دولتی به نظر می‌رسد حمایت پژوهشی سازمان‌هایی که در ارتباط بیشتری با آن قرار دارند (نظیر شهرداری تهران، نیروی انتظامی، دستگاه‌های نظارتی و مانند آنها) در قالب برگزاری کنفرانس‌های علمی و مانند آن، در ترغیب پژوهشگران به انجام مطالعات و تحقیقات در این حوزه تأثیرگذار بوده باشد.^{۴۴} از این رو در نبود حمایت پژوهشی، اقبال محققان حوزه مدیریت دولتی، حقوق، علوم سیاسی، علوم اجتماعی و سایر رشته‌های مرتبط به مقوله نظارت همگانی در سطح چندان بالایی مشاهده نمی‌گردد و در بررسی روند تعداد مقالات در بازه‌های زمانی مورد مطالعه، شاهد روند کاهش نسبی گرایش محققان به این حوزه مطالعاتی هستیم. علیرغم اینکه به هیچ‌وجه مطالعات در این زمینه به اشباع علمی و

تئوریک نزدیک نگردیده‌اند و هنوز موضوعات، چالش‌ها و مسائل پژوهشی متعددی جهت تحقیق در این زمینه وجود دارد. از سوی دیگر، جستجو در سامانه پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دانشجویی پایگاه علمی ایرانداک، در بازه ۱۵ ساله مورد مطالعه پژوهش حاضر یعنی سال ۱۳۸۵ تا سال ۱۳۹۹، بر اساس کلیدواژه‌های مرتبط، مبین آن است که تنها تعداد ۱۱ عنوان پایان‌نامه یا رساله در زمینه نظارت همگانی به انجام رسیده است که حتی از میانگین هر سال یک پایان‌نامه یا رساله نیز کمتر بوده است. از این رو، می‌توان گفت که اقبال و گرایش دانش‌پژوهان مراکز دانشگاهی و پژوهشی به این حوزه کار علمی و مطالعاتی در سالهای اخیر چندان چشمگیر نبوده است که ضرورت فعالیت علمی بیشتر در این زمینه را برجسته می‌نماید.

۲-۷. موضوعات محوری و مقوله‌های اصلی مورد مطالعه

با بررسی کلی موضوعات محوری و مقوله‌های اصلی مورد مطالعه در پژوهش‌های هدف، چهار مقوله مبانی و مفهوم‌پردازی نظارت همگانی، عوامل تأثیرگذار بر آن (شامل عوامل کمک‌کننده، تسهیل‌کننده و پیشران با تأثیر مثبت و نیز موانع و عوامل بازدارنده با تأثیر منفی)، پیامدها و دستاوردهای نظارت همگانی، شیوه‌ها و روش‌های اجرایی نظارت همگانی و طراحی الگوها و مدل‌های کل‌نگر، به‌عنوان موضوعات محوری و مقوله‌های کانونی مطالعات و تحقیقات انجام شده، نمایان گردیدند.

جدول (۵): موضوعات محوری و مقوله‌های اصلی پژوهش‌ها

منبع	درصد	فراوانی	موضوع محوری
A ₃ -A ₁₃ -A ₁₇ -A ₁₈ -A ₂₇ -A ₃₀ -A ₃₁ -A ₄₀ -A ₄₁ -A ₄₂ -A ₄₄	۲۴	۱۱	مبانی و مفهوم‌پردازی نظارت همگانی
A ₂ -A ₄ -A ₁₂ -A ₁₄ -A ₁₆ -A ₂₀ -A ₂₃ -A ₂₅ -A ₃₆ -A ₄₃	۲۲	۱۰	عوامل تأثیرگذار (مثبت و منفی) بر نظارت همگانی
A ₅ -A ₇ -A ₈ -A ₉ -A ₁₉ -A ₂₄ -A ₂₆ -A ₂₉ -A ₃₃ -A ₃₄ -A ₃₅ -A ₃₇	۲۷	۱۲	پیامدها و دستاوردهای نظارت همگانی
A ₁ -A ₁₅ -A ₂₁ -A ₂₂ -A ₂₈ -A ₃₈ -A ₃₉	۱۶	۷	شیوه‌ها، فرایندها و روش‌های اجرایی نظارت همگانی
A ₆ -A ₁₀ -A ₁₁ -A ₃₂ -A ₄₅	۱۱	۵	طراحی الگوها و مدل‌های کل‌نگر

منبع	درصد	فراوانی	موضوع محوری
A1...A45	۱۰۰	۴۵	مجموع

منبع: یافته‌های تحقیق

تأمل در یافته‌های حاصله از جدول شماره (۵)، مبین این نکته است که گرایش محققان حوزه مطالعاتی نظارت همگانی، بیشتر به موضوعات محوری شامل مبانی و مفهوم‌پردازی نظارت همگانی، عوامل تأثیرگذار (مثبت و منفی) بر نظارت همگانی و پیامدها و دستاوردهای نظارت همگانی بوده و موضوعاتی نظیر شیوه‌ها، فرایندها و روش‌های اجرایی نظارت همگانی و نیز طراحی الگوها و مدل‌های کل‌نگر در این زمینه، سهم کمتری از پژوهش‌ها را به خود اختصاص داده است. نکته بسیار مهم دیگر، کمبود مطالعات و پژوهش‌ها از نوع موردکاوی^{۵۵} یا اقدام‌پژوهی^{۵۶} با تمرکز بر یک سازمان دولتی خاص و شناسایی نقاط ضعف و ارائه راهکارهای اجرایی و عملیاتی نظارت همگانی در مورد آن است. به نحوی که این‌گونه مطالعات، اکثراً پیرامون مراکز نظارت همگانی، در دو سازمان شهرداری تهران و نیروی انتظامی به انجام رسیده و نشانی از انجام آنها در خصوص سایر دستگاه‌های اجرایی و سازمان‌های دولتی مشاهده نمی‌گردد. به هر حال، به دلیل تفاوت‌های قابل توجه در ماهیت، مأموریت، محیط و ذینفعان و فرایندهای هر سازمان دولتی با سایر سازمان‌ها، ضرورت انجام مطالعات موردکاوی اختصاصی هر سازمان، امری انکارناپذیر است که تا کنون به شکل قابل توجه تحقق نیافته و ضرورت اقبال بیش از پیش محققان به این بخش را آشکار می‌نماید.

به‌عنوان یک نقطه ضعف در خصوص الگوها و مدل‌های محدود ارائه شده در حوزه نظارت همگانی در مطالعات داخلی باید اذعان داشت که در مطالعات خارجی صورت گرفته در حوزه نظارت همگانی، حداقل سه گونه از مدل‌ها مشاهده می‌شوند: مدل‌های نردبانی یا پلکانی (که از ساختاری عمودی برخوردارند و سطوح مختلف فعالیت نظارت مشارکتی مردم را بررسی می‌کنند). نظیر نردبان مشارکت آرنشتین (۱۹۶۹)، مدل‌های افقی با شمای افقی (خطی یا طیفی) نظیر طیف مشارکت فانگ^{۵۷} (۲۰۰۶) که به درجات یا طیف‌های مختلف مشارکت شهروندان در مقوله نظارت همگانی از حیث سطوح تخصص یا دغدغه‌مندی ناظران شهروندی می‌پردازند و مدل‌های چرخه‌ای (فرایندی) نظیر مدل

فرایندی ابدون و فرانکلین^{۴۸} (۲۰۰۴) که به مراحل فرایند مشارکت عمومی و نظارت همگانی به منزله یک چرخه نگریسته‌اند که در آن شهروندان با دریافت بازخورد از مراحل قبلی مشارکت و فعالیت‌های نظارتی خود، به ارائه بازخوردهای جدید می‌پردازند. به عنوان یک نقطه ضعف، در الگوها و مدل‌های ارائه شده داخلی در حوزه نظارت همگانی، چنین نگاه همه‌بعدی و فراگیری به جوانب و ابعاد مختلف نظارت همگانی مشاهده نمی‌شود که ضروری است در مطالعات آتی، در کانون توجه و تمرکز پژوهشگران قرار گیرد.

۳-۷. متغیرهای مورد بررسی

مطالعات انجام شده در حوزه نظارت همگانی که در فرایند بررسی پژوهش حاضر قرار گرفته‌اند، به فراخور هدف، روش و دامنه پژوهش، متغیرهای مختلف و متنوعی را در ارتباط با مقوله نظارت همگانی در کانون مطالعه قرار داده‌اند. با عنایت به محتوای متن مقالات، از پنج گروه موضوعی شناسایی شده مقالات که در بخش پیشین ذکر گردید، تنها در دو گروه «عوامل تأثیرگذار (مثبت و منفی) بر نظارت همگانی» و «پیامدها و دستاوردهای نظارت همگانی»، بحث مستقل یا وابسته بودن متغیر نظارت همگانی قابل طرح بوده و دارای موضوعیت است.

جدول (۶): موضوعیت یا عدم موضوعیت طرح بحث استقلال یا وابستگی متغیر نظارت همگانی

در پژوهش‌های منتخب

موضوع محوری	تعداد مقالات	موضوعیت یا فقدان موضوعیت طرح بحث وابسته یا مستقل بودن متغیر نظارت همگانی
مبانی و مفهوم‌پردازی نظارت همگانی	۱۱	فاقد موضوعیت
عوامل تأثیرگذار (مثبت و منفی) بر نظارت همگانی	۱۰	* دارای موضوعیت
پیامدها و دستاوردهای نظارت همگانی	۱۲	* دارای موضوعیت
شیوه‌ها، فرایندها و روش‌های اجرایی نظارت همگانی	۷	فاقد موضوعیت
طراحی الگو و مدل یا نظریه‌پردازی	۵	فاقد موضوعیت

موضوع محوری	تعداد مقالات	موضوعیت یا فقدان موضوعیت طرح بحث وابسته یا مستقل بودن متغیر نظارت همگانی
مجموع	۴۵	-

منبع: یافته‌های تحقیق

بدین ترتیب تعداد ۲۲ مقاله از منظر استقلال یا وابستگی متغیر نظارت همگانی در آنها مورد بررسی مجدد قرار گرفتند که آنها را می‌توان به دو دسته کلی تقسیم نمود. دسته اول مطالعاتی که در آنها مفهوم نظارت همگانی به‌عنوان متغیر مستقل (یا مفهومی مشابه آن) مورد بررسی قرار گرفته و دسته دوم، مطالعاتی که در آنها نظارت همگانی به‌عنوان متغیر وابسته پژوهش (یا مفهومی مشابه آن) در کانون توجه قرار گرفته‌اند.

جدول (۷): وضعیت استقلال یا وابستگی متغیر نظارت همگانی در پژوهش‌های منتخب

منبع	درصد	فراوانی	گروه مقالات
A5-A7-A8- A9-A19-A24-A26- A29-A33-A34-A35-A37	۵۶	۱۲	مقالاتی که در آنها نظارت همگانی متغیر مستقل پژوهش است.
A2-A4-A12-A14-A16-A20-A23- A25-A36-A43	۴۴	۱۰	مقالاتی که در آنها نظارت همگانی متغیر وابسته پژوهش است.
A5-A7-A8-A9-A19-A24 -A26- A29-A33-A34-A35-A37 A2-A4-A12-A14-A16-A23-A25	۱۰۰	۲۲	مجموع

منبع: یافته‌های تحقیق

در مقالاتی که در آنها نظارت همگانی نقش متغیر مستقل پژوهش را ایفا می‌کند اهم متغیرهای وابسته را مفاهیمی همچون سلامت اداری، توسعه پایدار، توسعه سازمان، بهبود عملکرد، امنیت جامعه، فساد اداری و مانند آن تشکیل داده‌اند. در جدول شماره (۸) وضعیت متغیرهای وابسته در پژوهش‌هایی که در آنها، نظارت همگانی نقش متغیر مستقل پژوهش را بر عهده دارد، تبیین گردیده است.

جدول (۸): وضعیت متغیرهای وابسته در پژوهش‌هایی که در آنها، نظارت همگانی نقش متغیر مستقل پژوهش را بر عهده دارد.

منبع	درصد	فراوانی	متغیر وابسته	متغیر مستقل
A5-A7-A19-A34	۳۳	۴	تغییر و توسعه، توسعه پایدار، توسعه سازمان و مفاهیم مشابه	نظارت همگانی

متغیر مستقل	متغیر وابسته	فراوانی	درصد	منبع
	سلامت، سلامت اداری و مفاهیم مشابه	۲	۱۷	A ₉ -A ₂₄
	فساد، مبارزه با فساد، فساد اداری و مفاهیم مشابه	۲	۱۷	A ₈ -A ₃₃
	اعتماد، امنیت، سرمایه اجتماعی و مفاهیم مشابه	۲	۱۷	A ₂₆ -A ₃₅
	بهبود عملکرد و مفاهیم مشابه	۱	۸	A ₂₉
	عدالت اجتماعی و مفاهیم مشابه	۱	۸	A ₃₇
مجموع		۱۲	۱۰۰	A ₅ -A ₇ -A ₈ -A ₉ -A ₁₉ -A ₂₄ -A ₂₆ -A ₂₉ -A ₃₃ -A ₃₄ -A ₃₅ -A ₃₇

منبع: یافته‌های تحقیق

از سوی دیگر در مقالاتی که در آنها نظارت همگانی نقش متغیر وابسته پژوهش را ایفا می‌کند، اهم متغیرهای مستقل را مفاهیمی همچون اعتماد، امنیت، سرمایه اجتماعی، نظارت‌پذیری، فرهنگ‌سازی و مانند آن تشکیل داده‌اند. در جدول شماره (۹) وضعیت متغیرهای مستقل در پژوهش‌هایی که در آنها، نظارت همگانی نقش متغیر وابسته پژوهش را بر عهده دارد، ارائه گردیده است.

جدول (۹): وضعیت متغیرهای مستقل در پژوهش‌هایی که در آنها، نظارت همگانی نقش متغیر وابسته پژوهش را بر عهده دارد.

متغیر وابسته	متغیر مستقل	فراوانی	درصد	منبع
نظارت همگانی	اعتماد، امنیت، سرمایه اجتماعی و مفاهیم مشابه	۲	۲۸/۵	A ₂ -A ₁₄
	نظارت‌پذیری (فردی و سازمانی) و مفاهیم مشابه	۲	۱۴/۳	A ₁₆ - A ₂₀
	فرهنگ‌سازی و آموزش	۱	۱۴/۳	A ₄
	ویژگی‌های محیطی (درون‌سازمانی و برون‌سازمانی)	۳	۱۴/۳	A ₂₃ - A ₄₃ - A ₃₆
	شفافیت، پاسخ‌گویی و مفاهیم مشابه	۱	۱۴/۳	A ₂₅
	عملکرد و ویژگی‌های فردی مدیران سازمان	۱	۱۴/۳	A ₁₂
مجموع		۱۰	۱۰۰	A ₂ -A ₄ -A ₁₂ -A ₁₄ -A ₁₆ -A ₂₀ -A ₂₃ -A ₂₅ -A ₃₆ -A ₄₃

منبع: یافته‌های تحقیق

در بحث متغیرهای مورد مطالعه، یکی از آسیب‌های مشهود در مطالعات انجام شده در حوزه نظارت همگانی، عدم تنوع در انتخاب متغیرهای مطرح در این حوزه (با توجه به گستره و دامنه مفاهیم ذی‌مدخل در زمینه نظارت همگانی، هم در طرف سازمان‌های دولتی و هم در طرف ناظران و مشارکت‌کنندگان) است. به دلیل تنوع موجود در خصیصه‌ها و ویژگی‌های مشارکت‌کنندگان در مقوله نظارت همگانی (فرهنگ، سن، جنس، اقلیم جغرافیایی، تحصیلات، شغل و غیره) و نیز گوناگونی^{۴۹} ویژگی‌های دستگاه‌های دولتی (ساختار، مأموریت، اندازه، شیوه مدیریت، فناوری، دامنه اختیارات قانونی، فرهنگ و غیره) طیف بسیار متنوعی از متغیرها در مطالعات مربوط به نظارت همگانی قابل انتخاب و بررسی هستند که تا کنون چنین تنوعی را در این حوزه مطالعاتی شاهد نیستیم. روشن است که تنوع انتخاب متغیرها به شناخت پدیده یا پدیده‌های هدف مطالعه کمک نموده و بهبود کیفیت پژوهش‌ها و دستاوردهای حاصله از آنها به توفیق در

اجرا و پیاده‌سازی سازوکارهای نظارت همگانی در سازمان‌های دولتی کمک خواهد نمود. نقطه ضعف بسیار مهم دیگر در بخش پیامدهای نظارت همگانی، عدم توجه به تبعات، اثرات جانبی و هزینه‌های احتمالی آن در صورت شکست یا عدم توفیق در اجراست که به‌طور کامل از نگاه پژوهشگران به دور مانده و در برخی پژوهش‌های خارجی نظیر (ورون و همکاران^۵، ۲۰۰۶) مورد توجه قرار گرفته است. از سوی دیگر، به دلیل عمق کم مطالعات در بخش پیامدها، نتایج، دستاوردها و اثرات جانبی حاصله از اجرای عملی نظارت همگانی در سازمان‌های دولتی، شاهد عدم ارائه بازخوردهای دقیق، روشن و اثربخش در این زمینه نیز هستیم که خود یک نقطه ضعف به شمار می‌رود.

۴-۷. تمرکز بر مؤلفه اول یا دوم مفهوم نظارت همگانی

مفهوم نظارت همگانی یک مفهوم دو مؤلفه‌ای است که مؤلفه اول یعنی «نظارت» بر پیش، کنترلگری و ارائه بازخوردهای تصحیحی دلالت دارد و مؤلفه دوم آن یعنی «همگانی بودن» بر انجام این کنترلگری توسط عامه مردم و با مشارکت تمام آحاد، نهادها و گروه‌های جامعه تأکید می‌نماید. از آنجا که هم مفهوم نظارت و هم مفهوم همگانی بودن، طیف گسترده‌ای از مفاهیم و ابعاد جزئی‌تر را در زیرمجموعه خود دارند، به منظور امکان‌پذیری انجام پژوهش، در اکثر مطالعات داخلی انجام شده در این حوزه، تمرکز بیشتری بر یکی از این ابعاد صورت گرفته و در تعداد کمی نیز، هر دو مؤلفه به صورت همزمان در کانون پژوهش قرار گرفته‌اند. در جدول شماره (۱۰) وضعیت مقالات مورد بررسی، از نظر تمرکز بر مؤلفه اول (نظارت) یا مؤلفه دوم (همگانی بودن) مفهوم نظارت همگانی ارائه گردیده است.

جدول (۱۰): وضعیت مطالعات از حیث تمرکز بر مؤلفه اول یا دوم مفهوم نظارت همگانی

منبع	درصد	فراوانی	گروه مقالات
A ₁ -A ₇ -A ₈ -A ₉ -A ₁₀ -A ₁₂ -A ₁₃ - A ₁₄ -A ₁₅ -A ₁₇ -A ₂₀ -A ₂₁ -A ₂₃ - A ₂₄ -A ₂₅ -A ₂₇ -A ₂₈ -A ₂₉ -A ₃₁ - A ₃₂ -A ₃₃ -A ₃₄ -A ₃₅ -A ₃₆ -A ₃₇ - A ₃₈ -A ₄₀ -A ₄₁ -A ₄₃ -A ₄₄	۶۷	۳۰	مقاله‌ای که تمرکز بیشتر خود را بر مؤلفه اول مفهوم نظارت همگانی یعنی <u>نظارت</u> معطوف نموده‌اند.

منبع	درصد	فراوانی	گروه مقالات
A ₂ -A ₃ -A ₄ -A ₅ -A ₆ -A ₁₉ -A ₂₂ - A ₂₆ -A ₃₉	۲۰	۹	مقالاتی که تمرکز بیشتر خود را بر مؤلفه دوم مفهوم نظارت همگانی یعنی همگانی بودن معطوف نموده‌اند.
A ₁₁ -A ₁₆ -A ₁₈ -A ₃₀ -A ₄₂ -A ₄₅	۱۳	۶	مقالاتی که تمرکز خود را به صورت نسبتاً یکسان بر هر دو مؤلفه نظارت و همگانی بودن معطوف نموده‌اند.
A ₁ ...A ₄₅	۱۰۰	۴۵	مجموع

منبع: یافته‌های تحقیق

به دلیل شناخته‌تر بودن مؤلفه اول نظارت همگانی، یعنی مفهوم نظارت^{۵۱} در مطالعات علم مدیریت و سازمان (در مقایسه با مؤلفه دوم آن یعنی «همگانی بودن») شاهد آن هستیم که در خصوص مفهوم نظارت همگانی در بازه زمانی مورد مطالعه، اکثر پژوهش‌ها، آگاهانه یا ناآگاهانه، تمرکز خود را بر مفهوم نظارت معطوف داشته‌اند. از این رو در یک نگاه آسیب‌شناسانه، ضروری است تا در پژوهش‌های آتی، محققان این حوزه، مطالعات عمیق‌تری در خصوص مؤلفه دوم که ناظر به عبارت «همگان» بوده و شناخت و تلقی دقیق از آن تا حدی با ابهام روبروست، به عمل آورند. (به‌عنوان مثال نیک‌پور (۱۳۹۵) در مطالعه خود، دستگاه‌های دولتی نظارت رسمی کشور را نیز در زیرمجموعه «عموم» یا «همگان» به شمار می‌آورد، اما تلقی بسیاری دیگر از محققان نظیر طباطبایی (۱۳۸۹) و شیخ (۱۳۹۰) از واژه «عموم» یا «همگان»، افراد و اقشار جامعه، رسانه‌ها و نهادهای غیردولتی از این دست است.)

۵-۷. روش‌شناسی پژوهش

در بحث روش‌شناسی به دلیل نوظهور بودن این حوزه مطالعاتی هنوز شاهد بلوغ و تنوع روش‌های تحقیق در پژوهش‌های انجام شده نیستیم. از این رو تنوع و گوناگونی قابل بررسی در پژوهش‌های منتخب مشاهده نگردید و اکثر پژوهش‌ها از رویکردهای کیفی و توصیفی در مطالعات خود بهره‌برداری نموده‌اند. در این میان دشواری دستیابی به مقالات مبنای^{۵۲} معتبر، تنوع کلیدواژه‌های ناظر به مفهوم نظارت همگانی در مطالعات خارجی و

اختلافات اساسی و بنیادین بین ساختارهای نظام اداری و شیوه‌های مشارکت عمومی در کشور ما با سایر کشورها، از جمله عواملی است که بهره‌مندی محققان داخلی از پژوهش‌های خارجی انجام شده و الگوبرداری از روش‌های تحقیق مورد استفاده در آنها را با دشواری روبرو نموده و فقدان قابل توجه مطالعات تطبیقی کاربردی را در پی داشته است. به نحوی که در ۴۵ مقاله منتخب نهایی و حتی در ۸۶ مقاله ورودی اولیه پژوهش نیز هیچ مطالعه تطبیقی وجود نداشت. عدم تنوع در جامعه آماری پژوهش‌ها (به‌عنوان مثال سطح کشوری و سطوح استانی و منطقه‌ای) نقطه ضعف دیگر مشاهده شده در پژوهش‌های داخلی انجام شده در حوزه نظارت همگانی است. به نحوی که تاکنون حتی یک مطالعه در خصوص وضعیت نظارت همگانی در یک سازمان دولتی در یک استان خاص (بجز مرکز) به انجام نرسیده است. به هر حال، عدم استفاده مطلوب و کارآمد از روش‌های تحقیق متنوع کمی، کیفی (همچون نظریه داده‌بنیاد) و آمیخته متناسب با اهداف پژوهش و کم و کیف متغیرهای مورد مطالعه (نظیر همبستگی، رگرسیون، تحلیل عاملی، معادلات ساختاری و غیره) و نیز رویکردهای موردکاوی یا اقدام‌پژوهی به اقتضای رویکرد تحقیق، از جمله خلأها و آسیب‌های مهم مشاهده شده در پژوهش‌های داخلی حوزه نظارت همگانی بوده است.

۸. چارچوب مطالعاتی نهایی

با عنایت به مطالب فوق، یافته‌های پژوهش و نیز مباحث آسیب‌شناسانه ذیل هر بخش از یافته‌ها، چارچوب زیر به‌عنوان چارچوب مطالعاتی نهایی پژوهش حاضر ارائه می‌گردد که می‌تواند از طرفی مورد استفاده دانش‌پژوهان، دانشجویان و محققان و پژوهشگران این حوزه مطالعاتی قرار گیرد و از طرف دیگر در سازمان‌های دولتی و نیز مراکز مرتبط با موضوع نظارت همگانی، در تعیین مسائل و موضوعات پژوهشی و تلاش در جهت حل آنها کاربرد داشته باشد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

در پژوهش حاضر تلاش گردید تا با بررسی منتخبی از مطالعات و پژوهش‌های انجام شده در حوزه نظارت همگانی در یک بازه زمانی ۱۵ ساله در فرایند روش نظام‌مند و معتبر فراترکیب، ضمن برجسته نمودن اهم مقولات و مفاهیم، چالش‌ها، آسیب‌ها و کاستی‌های پژوهشی موجود شناسایی شده و در کانون توجه پژوهشگران و محققان

علاقه‌مند به این حوزه مطالعاتی قرار گیرد. به استناد یافته‌های پژوهش، هنوز این حوزه نسبتاً نوپای مطالعاتی (که می‌توان آن را با قطعیت یک مقوله میان‌رشته‌ای^۳ در میانه دانش‌هایی نظیر مدیریت دولتی، علوم سیاسی، حقوق، جامعه‌شناسی، علوم دینی و حتی دانش‌های دیگر نظیر روانشناسی به شمار آورد.) در مجامع علمی داخل و حتی خارج از کشور نیز جای کار بسیار دارد. در این راستا اهم پیشنهاد‌های پژوهش حاضر به منظور افزودن غنای مطالعاتی پژوهش‌های حوزه نظارت همگانی در راستای کمک به نهادینه‌سازی نظارت همگانی در نظام اداری کشور شامل موارد زیر است:

۱. با عنایت به سهم اندک پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دانشجویی در مطالعات و پژوهش‌های حوزه نظارت همگانی به نظر می‌رسد در بخش مطالعات دانشگاهی نیز این حوزه از دانش جای فعالیت بسیار دارد. پیشنهاد می‌گردد به منظور استفاده از ظرفیت‌های قابل توجه موجود در بخش آموزش عالی، با ارائه مشوق‌های انگیزشی، جذابیت این حوزه از پژوهش برای اعضاء هیأت‌علمی دانشگاه‌ها، دانشجویان و سایر پژوهشگران و مراکز پژوهشی افزایش یافته و گرایش محققان زمینه‌های مطالعاتی مرتبط به سمت این حوزه میان‌رشته‌ای فزونی یابد.

۲. دستگاه‌های نظارتی کشور بیشتر و پیش‌تر از تمام سازمان‌های دولتی، باید حمایت مؤثر خود را از پژوهش‌های کاربردی در مقوله نظارت همگانی به عمل آورده و با اتخاذ تمهیداتی (نظیر انجام فراخوان‌های فراگیر در سطوح ملی و استانی) به ترویج آن بپردازند.

۳. به روشنی می‌توان دریافت که موضوع نظارت همگانی در اکثر سازمان‌های دولتی (حتی سازمان‌ها و نهادهای با مأموریت‌های ماهیتاً نظارتی) در بین مسئولین و کارکنان آنها، یا موضوعی ناشناخته است و یا اعتماد و اطمینان نسبتاً کمی به اثربخشی آن وجود دارد. از این رو برگزاری همایش‌های علمی و دوره‌های آموزشی، ترویجی و فرهنگ‌سازی با کیفیت، با ارائه دستاوردهای نوین و به‌روز، می‌توان رغبت بخش دولتی را در بهره‌گیری از دستاوردهای پژوهشی حوزه نظارت همگانی افزایش دهد.

۴. از آنجا که ضرورت هر پژوهشی در گام نخست، امکان‌پذیری دسترسی به اطلاعات است، موضوع حیاتی در دسترس بودن اطلاعات و تجمیع و تکمیل هرچه بیشتر بانک‌های اطلاعاتی دولت در خصوص شناخت هرچه بیشتر مخاطبان و ذینفعان هدف هر برنامه و

فعالیت و گروه‌بندی یا سطح‌بندی ایشان با توجه به ویژگی‌های مهم مدنظر، می‌تواند کیفیت و بازدهی پژوهش‌های حوزه نظارت همگانی را به شکل قابل توجهی افزایش دهد.

۵. انجام مطالعات تطبیقی با انتخاب موضوعات مناسب و نیز انتخاب کشورها و سازمان‌های مناسب و دارای بیشترین انطباق با خصیصه‌های فرهنگی، اجتماعی و ساختاری کشور ما، ضرورت مهمی است که خلاء آن به شکلی پررنگ در مطالعات صورت گرفته در حوزه نظارت همگانی مشهود است و پیشنهاد می‌شود پژوهشگران آتی به مطالعات تطبیقی این حوزه، خصوصاً با انتخاب کشورهای متناسب با ساختارهای محیطی کشور به دیده یک ضرورت مهم بنگرند.

۶. سهم مقالات مربوط به نظارت همگانی در حوزه تولید علم در مجامع علمی بین‌المللی و نشریات خارجی تاکنون بسیار ناچیز بوده و پیشنهاد می‌شود با ترویج یا ارائه مشوق‌هایی، حساسیت پژوهشگران و اعضاء هیأت علمی به موضوع تولید علم و چاپ مقالات مرتبط با نظارت همگانی در نشریات خارجی معتبر برانگیخته شود.

۷. از آنجا که هدف غایی از پژوهش و مطالعه در حوزه نظارت همگانی، بهره‌مندی از مزایای عملی و کاربردی آن است، به‌عنوان یکی از مهم‌ترین و اولویت‌دارترین رهنمودهای پژوهش حاضر، حرکت به سمت پژوهش‌های موردکاوی^{۵۴} و اقدام‌پژوهی با تمرکز بر یک دستگاه دولتی خاص، یک منطقه جغرافیایی خاص و یا یک فرایند موردی خاص از فرایندهای نظام اداری در بخش عمومی (به‌عنوان مثال با انتخاب یک دستگاه دولتی خاص در یک استان خاص) پیشنهاد می‌گردد.

۸. تحقیق بر بستر شبکه‌های اجتماعی و احصاء پیام‌های صریح و ضمنی موجود در آن با استفاده از ابزارهای هوشمند نوین نظیر داده‌های بزرگ^{۵۵} می‌تواند به‌عنوان یک زمینه پژوهشی مهم، فراروی محققین این حوزه قرار گیرد.

۹. پژوهش در جهت تدوین و گنجاندن محتواهایی با موضوع نظارت همگانی در کتب درسی و مواد آموزشی دانشگاه‌ها در رشته‌های تحصیلی مختلف، اقدامی که می‌تواند در برانگیختن حساسیت دانش‌آموزان و دانشجویان به این زمینه مطالعاتی تأثیرگذار باشد.

۱۰. انجام پژوهش‌هایی با هدف اندازه‌گیری و مقایسه میزان تأثیرگذاری هر عامل (تحلیل عاملی) بر موفقیت اجرای نظارت همگانی، مسیر پژوهشی دیگری است که می‌تواند فراروی پژوهشگران این حوزه قرار گیرد.

۱۱. خلاصاً قوانین و مقررات الزام‌آور در حوزه نظارت همگانی (به‌عنوان مثال در حمایت از افشاگران^{۵۶})، لزوم مطالعات حقوقی قانونی در این زمینه را بیش از پیش آشکار می‌نماید.

۱۲. از آنجا که جنبه‌هایی از موضوع نظارت همگانی به جامعه متنوع و متکثر مخاطبان آن ارتباط می‌یابد، لزوم مطالعات پیمایشی در حوزه‌های روانشناسی و جامعه‌شناسی با هدف کشف عوامل تأثیرگذار بر روحیه پاسخ‌خواهی و مشارکت آحاد و گروه‌های مختلف جامعه در مقوله نظارت همگانی، به‌عنوان یک عامل تعیین‌کننده در کامیابی نظارت همگانی، مشهود است.

یادداشت‌ها

1. Meta synthesis
2. States
3. New Public Management (NPM)
4. Meta Synthesis
5. اصل تفکیک وظائف
6. Public Oversight
7. Arnstein
8. محققانی نظیر (فانگ، ۲۰۰۶)، (شرفرد و رو، ۲۰۰۲)، ای سوا (۲۰۱۶)، کوپر و همکاران (۲۰۰۶)، کالدرون و فیگورا (۲۰۱۳)، کریس جانسون (۲۰۰۴)، (رستال، ۲۰۱۰) و دیگران
9. منبع: یافته‌های نگارندگان که در بخش تجزیه تحلیل یافته‌ها به تفصیل به آن پرداخته شده است.
10. Integrity
11. E. Sowa
12. Considering the Public in Public Management Research
13. Exogenous
14. Indogenous
15. Cooper et al
16. Citizen-Centered Collaborative Public Management
17. Active Citizenship

18. Calderon & Figueroa
 19. Citizen Oversight Committees in Law Enforcement
 20. Centre for International Development and Training
 21. Kristjánsson
 22. Citizen Control
 23. Arnstein
 24. International Assosiation for Public Participation
 25. Indigenous
 26. Participation
 27. Public
 28. Public Participation
 29. Meta Study
 30. Meta Synthesis
 31. Meta Method
 32. Meta Theory
 33. Noblit & Hare
 34. Walsh & Downe
 35. Sandelowski & Barroso
۳۶. تعابیر «چه مرجعی؟» یا «چه منبعی؟» نیز برای ترجمه سؤال who? توسط نگارندگان پیشنهاد می‌شوند.
37. Glynn
 38. Article ناظر به
 39. Coding
 40. Open Coding
 41. Axial Coding
 42. Selective Coding
 43. Cohen's kappa
۴۴. اکثر کنفرانس‌ها و همایش‌های علمی نظارت همگانی، توسط سازمان‌هایی نظیر شهرداری تهران و نیروی انتظامی در بازه زمانی اول و دوم سال‌های مورد مطالعه برگزار گردیده‌اند.
45. Case Study
 46. Action Research
 47. Fung
 48. Ebdon & Franklin
 49. Diversity
 50. Veron et al.
 51. Control
 52. Base Articles
 53. Interdisciplinary

- 54. Case Study
- 55. Big Data
- 56. Whistleblowers

کتابنامه

- الوانی، سید مهدی؛ جمالی، علی و ابراهیمی، عباس (۱۳۸۹). مبانی مدیریت در نظارت همگانی (مدیریت مردم سالارانه). تهران: انتشارات مرکز نظارت همگانی شهرداری تهران.
- میرمحمدی، سید محمد (۱۳۸۳). *الگوی نظارت و کنترل در نظام اداری جمهوری اسلامی ایران*. تهران: انتشارات سمت.
- امرودی، میثم؛ علامه، عبدالرضا و مظفر، حسین (۱۳۸۹). نگاهی بر نظارت همگانی در باورها و آموزه‌های دینی. تهران: مرکز نظارت همگانی شهرداری تهران.
- بابامحمدی، مهدی (۱۳۹۴). نظارت همگانی، رویکردی متفاوت و فراگیر در مبارزه با فساد. فصلنامه دانش ارزیابی، ۷ (۲۶). ۳۵-۴۶.
- تشکری، محمود (۱۳۸۶). *مجموعه مقالات دومین همایش تخصصی ناجا و نظارت همگانی، راهبردها و راهکارها*. تهران: دفتر نظارت همگانی.
- برزنویی، محمد علی (۱۳۸۶). نظارت همگانی از منظر اسلام. دومین همایش ناجا و نظارت همگانی. تهران.
- رضائیان، علی (۱۳۸۰). *مبانی سازمان و مدیریت*. تهران: انتشارات سمت.
- سهرابی، بابک؛ اعظمی، امیر و یزدانی، حمیدرضا (۱۳۹۰). آسیب‌شناسی پژوهش‌های انجام شده در زمینه مدیریت اسلامی با رویکرد فرا ترکیب. *چشم‌انداز مدیریت دولتی*، ۲ (۶). ۵-۶.
- محمودی؛ علیرضا؛ ناری ایبانه، محمدرضا؛ الیاسی، محمدرضا؛ مطهرنیا، مهدی؛ صانعی، مهدی؛ دعاگویان، داود و دیگران (۱۳۸۶). *مجموعه مقالات نخستین همایش علمی - تخصصی نظارت همگانی شهرداری تهران*. تهران: نشر فرهنگ صبا.
- ایازی، محمد هادی؛ امیری، مجتبی؛ شکری، نادر؛ خورشیدی، غلامحسین؛ رضانی خردمردی، حسین؛ بهادری، نرگس؛ ترک‌زاده جعفر و دیگران (۱۳۸۹). *نظارت همگانی، شهروندی و توسعه سازمانی*. تهران: نشر فرهنگ صبا.
- عطار، سعید (۱۳۹۰). *آسیب‌شناسی نظارت همگانی در ایران، درآمدی بر نظریه مثلث نظارت همگانی، دانش ارزیابی*، ۳ (۹). ۱۴۷-۱۶۷.
- قرشی، سید روح‌اله و الوانی، سید مهدی (۱۳۹۴). *مشارکت عمومی و نظارت همگانی*. تهران: انتشارات دانش‌های بنیادی.

قرشی، سید روح‌اله (۱۳۹۷). طراحی الگوی عوامل مؤثر بر بهبود نظارت همگانی در شهرداری تهران با استفاده از روش الگوسازی ساختاری - تفسیری. *مطالعات مدیریت دولتی ایران*. ۲ (۱). ۵۲-۲۵.

نیک‌پور، امین (۱۳۹۵). ارائه الگوی نظارت عمومی به منظور پیشگیری از بروز فساد اداری در سازمان‌های دولتی ایران. *نشریه مجلس و راهبرد*. ۲۳ (۸۷). ۲۰۱-۲۳۲.

هیوز، آون (۱۳۸۵). مدیریت دولتی نوین؛ نگرشی راهبردی (استراتژیک) سیر اندیشه‌ها، مفاهیم و نظریه‌ها. (معمارزاده، غلامرضا؛ الوانی، سید مهدی و خلیلی شورینی، سهراب، مترجمان). تهران. نشر مروارید. (نشر اثر اصلی ۱۹۹۴).

عبادی، محمدحسین و رضائی، محمدجواد (۱۳۹۷). آسیب‌شناسی جایگاه نظارت و ارزیابی در برنامه‌ریزی توسعه ایران. *سیاست‌های راهبردی و کلان*. ۶ (۲۱). ۱-۲۳.

وحید، مجید. حبیبی، مسعود (۱۳۹۵). ارزیابی نهادی حکمرانی شهری در تهران با تاکید بر نظارت همگانی. *فصلنامه سیاست‌گذاری عمومی*، ۲ (۴). ۷۱-۸۷.

جهانگرد، اسفندیار و ورمزیار، حسن (۱۳۹۱). مجموعه مطالعات الگوی مطلوب برنامه‌ریزی برای ایران؛ بررسی تطبیقی نظام‌های برنامه‌ریزی ایران طی برنامه‌های قبل و بعد از انقلاب اسلامی. تهران: دفتر مطالعات برنامه و بودجه.

Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of planners*. 35 (4). 216-224.

Beck C. (2002). Mothering Multiples: A Meta-Synthesis of the Qualitative Research, MCN. *The American Journal of Maternal /Child Nursing*. 28 (2). 93-99.

Bidwell D, Schweizer P-J. (2020). Public values and goals for public participation. *Env Pol Gov*. 31 (4). 257-269.

Calderon, E. L., & Hernandez-Figueroa, M. (2013). *Citizen oversight committees in law enforcement*. Center for Public Policy, California State University at Fullerton.

Clark, J. K. (2018). Designing public participation: Managing problem settings and social equity. *Public Administration Review*. 78 (3). 362-374.

Cooper, T., Thomas A. Bryer, & Meek, J. (2006). Citizen-Centered Collaborative Public Management. *Public Administration Review*. 66 (8) 76-88. Retrieved April 15, 2020, from www.jstor.org/stable/4096572

Creighton, J. L. (2005). *The public participation handbook: Making better decisions through citizen involvement*. John Wiley & Sons.

E. Sowa, J. (2016) Considering the Public in Public Management *Research Journal of Public Administration Research and Theory*. 26 (3). 584-588.

Ebdon, C., & Franklin, A. L. (2006). Citizen participation in budgeting theory. *Public administration review*. 66 (3). 437-447.

- Fung, Archon. (2006). Varieties of Public Participation in Complex Governance. *Public Administration Review -PAR*. 66 (3) 66-75. 10.1111/j.1540-6210.2006.00667.x.
- Hoon, C. (2013). Meta-synthesis of qualitative case studies: An approach to theory building. *Organizational Research Methods Journal*. 16 (4). 522-556.
- Irvin, R. A., & Stansbury, J. (2004). Citizen participation in decision making: is it worth the effort?. *Public administration review*. 64 (1). 55-65.
- Kopetzky, A. D. (2009). *Arnstein Revisited: Measuring and Evaluating Citizen Participation in the Program Planning, Development, and Implementation Process*. University of Nebraska at Omaha.
- Kristjánsson, Svanur. (2004). Iceland: Searching for Democracy along Three Dimensions of Citizen Control. *Scandinavian Political Studies*. 27(5) 153 - 174. 10.1111/j.1467-9477.2004.00102.x.
- Landis, J. R., & Koch, G. G. (1997). *Cognitive assessment system: Interpretive handbook*. Itasca, IL: Riverside
- Malena, C., ed.(2009). From political won't to political will: Building support for participatory governance. Kumarian Press.
- McNulty, S. L. (2019). *Democracy from above?: The unfulfilled promise of nationally mandated participatory reforms*. Stanford University Press.
- Metla, J. A. (2008). Participation technologies: a framework for the development of an online interactive GIS application.
- Muthomi, Frankline & Thurmaier, Kurt. (2020). Participatory Transparency in Kenya: Toward an Engaged Budgeting Model of Local Governance. *Public Administration Review*. 81. 10.1111/puar.13294.
- Restall, G. (2010). Development of a model for the implementation and evaluation of citizen-user involvement in mental health policymaking: A case study.
- Rowe, R., & Shepherd, M. (2002). Public participation in the new NHS: no closer to citizen control?. *Social Policy & Administration*. 36 (3). 275-290.
- Saldana, J. (2015). *The coding manual for qualitative researchers*. sage.
- Sandelowski, M., & Barroso, J. (2006). *Handbook for synthesizing qualitative research*. springer publishing company.
- Shybalkina, I. (2021). Toward a positive theory of public participation in government: Variations in New York City's participatory budgeting. *Public Administration*.
- Veron, R., Williams, G., Corbridge, S., & Srivastava, M. (2006). Decentralized corruption or corrupt decentralization? Community monitoring of poverty-alleviation schemes in Eastern India. *World Development*. 34 (11). 1922-1941.
- Walsh, D, & Downe, S. (2005); Meta-synthesis Method for Qualitative Research: a Literature Review. *Journal of Advanced Nursing*. 50 (2). 204-211.
- Webler, T., & Tuler, S. (2021). Four decades of public participation in risk decision making. *Risk Analysis*. 41 (3). 503-518.
- Wiedemann, I and Femers, S. (1993). Public participation in waste management decision making: analysis and management of conflicts. *Journal of Hazardous Materials*. 33 (7). 355-368
- McNulty, S. L. (2019). *Democracy from above? The unfulfilled promise of*

- nationally mandated participatory reforms*. Stanford University Press.
- McDevitt, D. J., Farrell, A., & Andresen, W. C. (2005). Enhancing citizen participation in the review of complaints and use of force in the Boston Police Department. *Institute on Race and Justice, College of Criminal Justice, Northeastern University*.
- Noblit, George W., R. Dwight Hare. *Meta-ethnography: Synthesizing qualitative studies*. Vol. 11. Sage. 1988.

